Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Гаргажа эхилээнэй 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 180 (14200) | 1973 оной августын 2, четверг | Сэн 2 мүнгэн

КОММУНИЗМЫН АША ТУҺАДА ШЭНЭ ТУЙЛАЛТАНУУДЫЕ АМЖАЯ

Россин Федерацида Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

Россин Совет Федеративна Социалис Республика Совет Союзой аха дүү республикануудай эбдэршэгүй нэгэдэлэй революционно, дайшалтын болон ажалай зам гатаргаһан байна. Манай орондо коммунис общество байгуулха хэрэгтэ Совет Россиин оруулһан хубиие нэмэрие Коммунис партии болон Совет гүрэн үндэрөөр сэгнэжэ, Россин Федерациие Ленинэй орденоор, Октябриин революциин орденоор шагнаһан байгаа. Манай союзна олон үндэһэ яһатантай социалис гүрэнэй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, бусад союзна республиканuудтай хамта Россин Федераци Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаа һэн.

Коммунис партиие, тэрэнэй Ленинскэ ЦК-е тойрожо нягтаар жагсаһан РСФСР-эй ажалшад бүхы һалбаридаа — промышленностьда, хүдөө ажахида, эрдэм ухаа, соёл культурые хүгжөөлгэдөө ехэ амжалтануудые түйлаа. СССР-эй 50 жэл соо оршон байжа байгаа үедэ Россин Федерациин продукциин хэмжээн 300 дахин ехэ болоһон байна. Партиин XXIV съездэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө шэн габьяата ажалаараа бэелүүлэн, Россин Федерациин арад зон шэнэ табан жэлэй гурбадахи шиидхэгшэ жэлэй даалгабаринуудые болзорhoонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байна. Россин Федерацида Арадуудай хани барисаанай орден барюулгада зорюулан, РСФСР-эй Верховно Соведэй баярай суглаан республикын ажалшадай түлөөлэгшэдэй хамта июлиин 31-дэ Москвада, Кремлиин ехэ ордон соо болобо.

Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д .С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих гэгшэдэй ороходонь, эндэ сугларагшад хани халуунаар угтаба.

СССР-эй, РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор, СССР-эй, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор, СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумүүдэй гэшүүд, партийна болон совет организацинуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, сэрэгэй элитэ тушаалтад, эрдэм ухаанай болон культурын ажал ябуулагшад, үйлэдбэриин түрүүшүүл эдээнтэй хамта президиумдэ ерэжэ һууба.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1972 оной декабриин 29-нэй Указаар Россин Федераци Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаа һэн гээд РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **М. А. Яснов** хэлэбэ. Манай түрэл Коммунис партида, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедтэ гүн ехэ баяртай, хизааргүй бэеэ үгэнги байһанаа мэдүүлэн, айхабтар ехэ баяр баясхалантайгаар, омог дорюунаар, харюусалга ехэтэйгээр Россин Федерациин ажалшад энэ үндэр дээдэ хайрые абажа байна.

Баярай суглаае нээгдээ гэжэ соносхогдобо. Советскэ Союзай гүрэнэй гимн зэдэлбэ.

Россин Федерациин туг, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дурасхаалта туг эндэ оруулагдаба. РСФСР-эй арбан зургаан автономито республикын, табан автономито областиин, Москва болон Ленинградай түлөөлэгшэдэй делегаци эдэ тугуудые асаралсаба. Хүдэлмэришэд, колхознигууд, эрдэм ухаанай болон культурын ажал ябуулагшад, совет армиин сэрэгшэд энэ делегаци соо бии.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ **Н. В. Подгорнодо** үгэ үгтэбэ.

Президиумдэ һуугшадта пионернүүдэй баглаа сэсэгүүдые барюулхадань, нэрьемэ альга ташалган дахин болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **М. С. Соломенцев** харюугай үгэ хэлэбэ.

Ленинградай Кировскэ заводой токарь, Социалис Ажалай Герой, депутат **Б. М. Воробьев** ендэртэ гараба. Россин Федерацида Арадуудай хани барисаанай орден барюулжа байһан энэ үдэр Коммунис парти болон олон үндэһэ яһатантай Совет гүрэниие байгуулагша, вождь, агуу революционер — Владимир Ильич Ленинэ бүхы һанал бодолнай зорюулагдана. Ленинэй захяа заабаринуудые даган, манай парти, бүхы совет арад Эхэ оронoo дэлхэй түби дээрэ тон хүндэтэй, хүсэн түгэс социалис орон болгоһон байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Түрэл гүрэнэйнгөө дайсадта эсэргүү тэмсэлдэ шуһаа адхажа шэрээһэн совет арадуудай хани барисаан тухай Ленинградай энэ хүдэлмэришэн сэдьхэлээ хүдэлгэн хэлэбэ. Сүлөөтэ социалис байгуулалтын эрхэ байдалда, арадуудай тэгшэ эрхэ ба харилсаанай бодотоор бэелһэн эрхэ байдалда имэ хани барисаан бии болоно, бүхэжэхэ аргатай байба. Энэ хани барисаан хадаа манай бүхы илалтануудай үндэһэн болоно.

Совет арадай зол жаргалай түлөө тэмсэлдэ айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаһанайнь, социализмын оронуудай аха дүүгэй холбоое бэхижүүлхын түлөө, эб найрамдал бэхижүүлхын, арадуудай аюулгүй байдал хангахын түлөө айхабтар ехэ хүсэл оролдолго гаргаһанайнь түлөө Леонид Ильич Брежневтэ халуун баяр хүргөөд, «Арадуудай хоорондохи хани барисаа бэхижүүлхын түлөө» уласхоорондын Ленинскэ шан олгогдоһонтойнь дашарамдуулан, үнэн зүрхэнһөө амаршалхыемни минии нүхэд — Ленинградай хүдэлмэришэд гуйгаа һэн гэжэ Б. М. Воробьев хэлэбэ.

Совет арадые коммунизмын үндэр тээшэ найдамтайгаар залан ударидажа ябаһан Ленинскэ партиие той орон Россин Федерациин хүдэлмэришэд, бүхы ажалшад нягтаар жагсанхай гэжэ Б. М. Воробьев мэдүүлбэ.

Россин газар тариалангай хүдэлмэрилэгшэд манай республикые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаһан тухай мэдээсэл ехэ баяртайгаар угтаһан байна гээд Алтайн хизаарай Завьяловска районой «Заря Алтая» гэжэ колхозой тракторна тариан ажалай бригадын бригадир, Социалис Ажалай Герой, депутат **Н. В. Дергилев** хэлэбэ. Ажалай баатар габьяае үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө Центральна Комитедтэ, Совет правительствада үнэн зүрхэнэй баяр хүргэжэ байнабди.

Депутат, поэт **М. Каримда** үгэ үгтэбэ. Хэдэн олон миллион хүнүүдэй оюун бодолой, бодото ажалай хүсэл эрмэлзэл партиин, бүхы ороной зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдэжэ, тон дээдэ сэгнэл тэмдэг абахадань, зарим зарим хүнүүдэй баяр нэгэдэжэ, бүгэдэ арадай баяр омогорхол, бүгэдэ национальна. һайндэр болодог шуу гэжэ поэт хэлэбэ. Улаан тугтаа Арадуудай хани барисаанай орден яларуулһан олон ондоо хэлэтэй, гүн ехэ хүсэтэй Совет Росси эгээл имэ гэрэлтэ мэдэрэлээр халин байнал.

Имэ һайндэрһөө бусахадаа, Россин алдар солын түлөө, Эсэгэ ороной алдар солын түлөө, коммунизмын алдар солын түлөө ухаан бодолоо хүдэлгэхэ, ажаллаха, алас холо тээшэ бодомжолхо гээшэ манда эгээл ехэ баяр баясхалан мүн болоно гэжэ бидэнэр дахин дахин баталан хэлэнэбди гээд үгынгөө эсэстэ М. Карим мэдүүлбэ.

Россин Федерациин үндэр дээдэ шан абаһанайнь түлөө түрэл Коммунис партидаа, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Совет правительствада залуушуулай, Москвагай студентнэрэй үмэнэһөө Мосвкаган авиационно институдай студент басаган **В. А. Гусева** халуун баяр хүргэбэ. Энэ хүндэтэ үндэр хайра хадаа залуушуулай туйлалтые сэгнэһэн, манай олон үндэһэ яһатантай Эхэ ороной саашадаа улам хүгжэн дэбжэхын түлөө бүхы совет арадай агуу тэмсэлдэ залуушуулай оруулһан хубита нэмэрие сэгнэһэн ябадал болоно гэжэ Россин Федерациин хүбүүд, басагад баярлажа байна гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Совет ороной залуушуул, тэрэнэй манлай болохо олон миллион комсомол — манай партиин найдамтай туһалагша — парти болон арадай найдабарие нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ ябана гээд Киевтэ болоһон баярай суглаан дээрэ Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн үгые залуу хүн бүхэн гүн ехэ баяртайгаар угтаба.

Комсомолшууд, бүхы совет залуушуул партиин хэрэгтэ хэзээдэ үнэн сэхэ ябаха, совет арадай баатарлиг ёһо заншалые нангинаар хадагалан бүришье арьбадхаха, партиин XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэеэ, эрдэм бэлигээ, шадалаа зорюулхаар бэлэн гээд КПСС-эй Ленинскэ Центральна Комитедые, тэрэнэй Политбюрое В. А. Гусева найдуулба.

Баярай суглаанда хабаадагшад **КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ** амаршалгын бэшэг нэгэн дуугаар баталан абаба.

(ТАСС).

Нүхэр Н. В. ПОДГОРНЫН хэлэһэн үгэ

Нүхэд депутадууд!

Хүндэтэ нүхэд, ханинар!

Россин Совет Федеративна Социалис Республикада Арадуудай хани барисаанай орден барюулха үндэр дээдэ хүндэтэй уялга дүүргэхэдөө би ехэ баяртай. Эхэ ороной үндэр шагналай дашарамдуулан, Таанадые, танаар дамжуулан совет Россин бүхы ажалшадые Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй үмэнэһөө, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, правительствын үмэнэһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалхыемни зүбшөөгыт. Энэ гайхамшагта ушар хэрэгтэй дашарамдуулан, республикын ажалшадта халуун амаршалга хүргэхэ гэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй гуйлтые дүүргэхэдээ, хүндэтэ нүхэд, би баһал ехэ баяртайб. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Гайхамшагта ойтой — Советскэ Социалис Республиканууудай Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, бии болгогдоһон арадуудай хани барисаанай орден Россин Федерациин шэмэглэһэн гүрэнэй шагналнуудай дунда зохихо һууриие олохо байна. Тэрэ газар дэлхэй дээрэ тон шэнэ байдалай гэрэлтэ партиин, арадай үзэл бодолой илан мандалга, Россин Совет Федеративна Социалис Республикын, хүдэлмэришэн ангиин, колхозой тариашанай, интелигенциин баталан гараһан ехэ замай шатанууд эдэ орденууд соо шэнгээгдэһэн гэрэл дотор тодоор харагдан байна. Түүхэтэ габьяата ажалһанайнь түлөө, манай нэгэдэһэн ехэ уг зорилгын аша туһада бэе дээрээ даажа абаһан ажалай, анхарал оролдолгын түлөө агууехэ ород арадта манай олонациональна Эхэ ороной хизааргүй ехэ баяр хүргэжэ байһанай гэрэшэ эдэ орденууд мүн болоно. **(Альга ташалга).**

Россин шагналнуудай зэргэ Ленинэй хоёр орден түрүүшын һуури эзэлнэ. Оройн дээдэ зэргын шагнал — Коммунис парти, Совет гүрэнэй үндэһэ һуури табигшын, вождиин, бүхэдэлхэйн шэнэ түүхын үе сагай, түрэлтэнэй социальна тэгшэ шэнэ байдалай үе сагай ерэһэн ушартай нэрэеэ таһаршагүйгөөр холбоһон хүнэй дүрсэ хэтэдээ толорон байдаг.

РСФСР-эй туг дээрэхи Октябриин революциин орден марксизм-ленинизмын үзэл сурталай бүгэдые илагша хүсэнэй, мүлжэгшэдэй олон зуун жэлдэ эзэрхэн зонхилолгын һандаран унаһанай, хуби заяанайнгаа бүрин эрхэтэ эзэн болоһон ажалша хүнэй эрхэ сүлөөтэй болоһоной, социализмын туйлалтануудые хамгаалха хэрэгтэ эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанай һүлдэ тэмдэг болоно.

Россин Федерациин шагналнуудай баялигта нэмэгдэһэн Арадуудай хани барисаанай орден шэнэ коммунис болбосорол гэгээрэл байгуулгын замда ниитэ уг зорилгоороо, аша туһаараа нэгэдэһэн олон ондоо национальностьнуудай ажалшадай аха дүү ёһоной агууехэ хани барисаае тодорхойлон харуулна.

Советскэ Союзай арадуудай хани барисаан ажалда, дайн сэрэгтэ шэрээгдээ, бата бэхи байһанай нэгэнтэ бэшэ шалгалтые дабан гараа, туршалгаһаа туршалгада бэхижээ, мүнөө бүхы национальностьнуудай, расануудай ажалшадай ерээдүйн харилсаанай үльгэр жэшээ болон дэлхэйн үмэнэ харагдана. «Энэ хани барисаан болбол, манай сэгнэшэгүй ехэ туйлалта мүн, совет хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ эгээн гайхамшагта, эгээн хүндэтэй социализмын туйлалтануудай нэгэн мүн, — гээд Л. И. Брежнев хэлээ һэн. — Энэ хани барисаае бидэнэр, совет хүнүүд, нюдэнэй сэсэгы мэтээр хододоо сахижа байхабди!». **(Альга ташалга).**

Олонациональна совет гүрэнэй 50 жэлэй ой СССР-эй байгуулагдаһанай бүхэдэлхэйн түүхэтэ удха шанарые үшөө дахин баталаа. Энээниие һайндэрлэлгэ ленинскэ национальна политикын һалбаран мандалгын, республика бүхэнэй, бүхы совет арадай элитэ ехэ туйлалтануудай эли тодо гэршэ болоһон байна. Тэрэ үдэрнүүдтэ манай аха дүү бүхы арадууд ехэ нэгэ бүлын зүбшэлдөөн дээрэ шэнги Эхэ оронойнгоо үмэнэ, партиингаа үмэнэ, республикануудай агууехэ Союзай үмэнэ үгэеэ үгэһэн байна.

Россин Федерацитай нэгэн хамта бүхы союзна республиканууудай, тэрэшэлэн автономито республиканууд, автономито областьнууд болон национальна округуудай Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаһанайнь гайхамшаг ушар болоно. Энэ хадаа Совет Социалис гүрэниие бэхижүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ, арадуудай хоорондохи аха дүү хани харилсаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ тэдэнэй оруулһан хубитые үндэрөөр сэгнэһэн, экономико, наука болон соёл культурые хүгжөөлгэдэ тэдэнэй габьяатай байһыень мэдэрһэн ушар болоно. Нүхэдүүд, энэ баяр ёһололой үдэр Россин Федерациин арадуудай эбтэй эетэй бүлые, союзна республиканууудай ажалшадые эдэ шагналнуудтайнь дашарамдуулан, манай энэ үндэр дээдын суглаанай үмэнэһөө аха дүү ёһоор амаршалхыемни, тиигээд коммунис байгуулалтын ниитын хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалта туйлахыень хүсэхыемни зүбшөөгыт! **(Альга ташалга).**

Үнгэржэ ошодог, он жэлэй ошохо бүри балартан һулардаг олон юумэнүүд түүхын баялиг болодог гээшэ. Зүгөөр үе сагай мэдэлдэ ородоггүй ушар хэрэгүүд байдаг. Тиимэ хэрэгүүд олон арбаад жэлэй үнгэрхэдэ дахин урган гараһан шэнгеэр үзэгдэдэг, хүн түрэлтэнэй үмэнэ асари ехэ хэмжээгээрээ толорон харагдадаг байна. Тиимэ ушар хэрэгүүдэй нэгэн СССР-эй бии болохо — совет республиканууудай гүрэнэй Союзай байгуулагдаһан ушар мүн болоно. Россин хүдэлмэришэн анги толгойлогшотой, коммунис партиин хүтэлбэри доро манай бүхы арадуудай революционно зохёон байгуулхы тэмсэлэй ашаар тэрэ байгуулагдаха аргатай болоо һэн. **(Альга ташалга).**

Энэ Союзай голынь Россин Федераци болоо. Имагтал эндэ олонациональна гүрэн дотор национальна асуудал зүбөөр шиидхэхэ сэгнэшэгүй ехэ дүршэл түрүүшээр бии болоо һэн. Энэ ушар өөрын хуули ёһотой байгаа, түүхын ябасаар тиихэ ёһотой байгаа. Арадуудай сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй шэглэлнүүд үни сагһаа хойшо Россида улзууртай һэн. Экономикын, наукын болон соёл культурын томо томо гуламтанууд эндэ оршодог байгаа. Хаанта засагай эзэрхэн дарлалтын хэлэшэгүй ехэ бэрхэшээлтэй эрхэ байдалдашье ородой түрүү ухаан бодол һайн хуби заяанай түлөө, социальна болон национальна сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлэй баян дэлгэр дүршэлые согсолжо байгаа. Ороной национальна заха хизаарнуудта мүндэлһэн бүхы түрүү, бодото арадай үүсхэл Росси тээшэ, ород арад тээшэ хододоо тэгүүлдэг һэн.

Гайхамшагта национальна олон шэнжэ шанараа революционно ажал ябуулгатай нэгэдүүлэн холбожо, ород арадай эрхим хүбүүд ухаан бодолоо, хүсэл зоригоо, эршэ хүсэеэ манай орониие социальна талаар шэнэдхэн байгуулха хэрэгтэ, бүхы хүн түрэлтэнэй дэбжэхэ хэрэгтэ бүрин зорюулаа һэн. Мүнөөнэй зуун жэлэй эхиндэ Россин хүдэлмэришэн анги мүлжэлгэтэ обществын эзэрхэн зонхилгодо, эрхэгүй байдалда эсэргүү тэмсэлые үүсхэгшэ болоо, тэрэнэй гол хүсэниинь болоо. Россидахи революционно тэмсэлэй ябасые шэнжэлхэ зуураа, В. И. Ленин ингэжэ холын хараатайгаар хэлээ һэн : «...коммунис революциин гол хүсэниинь болохо агууехэ ородой пролетариадай социалис үүргэнь ямар ехэ байхаб...» Россин большевигүүдэй парти манай ороной ажалшадые пролетарска революциин илалтада асараа. Совет бусад арадуудай ахамнай гэжэ нэрлэдэг ород арад манай ороной бүхы ажалшадта үнэн сэхэ туһаламжа хүргэдэг байгаа, тиихэ зуураа, социалис общество байгуулгадаа тэдэнэй туһаламжа болон дэмжэлгэдэ түшэглэдэг һэн. Түгэс хүгжэнги социализмын үндэртэ жэшээлэшэгүй дабшалта хэжэ, совет Росси ороной бүхы республиканууудтай аха дүү ёһоной союз байгуулжа, адли тэгшэ республиканууудай дунда түрүү һуури эзэлжэ, коммунис үглөөдэр тээшэ хүн түрэл тэндэ харгы зам бата найдамтайгаар гаргажа ябана. **(Альга ташалга).**

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Шэнэ общество байгуулгын замаар манай урагшаа дабшалта табан жэлэй түсэбүүдэй шатануудаар тэмдэглэгдэнэ. Тэдэ бүхэн тодорхой туйлалтануудые тэмдэглэхэ зуураа, нэгэн доро шэнэ зорилгонуудые дүүргэхын тэмсэлэй эшэ үндэһэн боложо үгэнэ. Юһэдэхи табан жэлэй түсэбэй хахадынь дабагдаба. Эдэ жэлнүүдэй юрэнхы дүнгүүд, манай туйлалтанууд болон дутагдалнууд, түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи хахадта арадай ажахын үмэнэ манай партиин табиһан тодорхой зорилгонууд һаяхан аха дүү Украинын ССР-тэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулхадаа, мүн Киевтэ болоһон партийно-ажахын эдэбхитэй суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ дотор тодорхойгоор шэнжэлэгдэнхэй. Ороной экономическа хүсэ шадал хэлбэришэгүйгөөр ургана, бүхы ажахын шэнжэ шанар һайжарна, үйлэдбэридэ наука болон техникын түрүү туйлалтанууд амжалтатайгаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Совет ороной экономико түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлдэ найдамтай алхамаар урагшаа дабшана. 1973 ониие габшагай ажалаар тэмдэглэхэ гэһэн партиин уряа бүгэдэ арадай дэмжэлгэдэ үнэхөөрөө хүртөө, совет ажалша бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хүрэһэн байна. Хүдөө тосхон болон городуудта, үйлэдбэриин участогууд болон бүхы һалбаринуудта дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй ашаар бүхы союзна республиканууд түрүүшын хахад жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэө. Баян ургасын бата бэхи үндэһэ һуури табигдаа.

Ниитэ гүрэнэй зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, экономикые хүгжөөлгэдэ Россин Федераци туйлай ехэ хубитаяа оруулна. Статистическэ мэдээсэлнүүдэй тобшо үгэнүүд Россин Федерациин алдарта ажалшадай ажал хэрэг болон туйлалтануудые харуулжа үгэнэ. Шухалын шухала эд хэрэгсэлнүүдэй олонхи зүйлнүүдые гаргаха талаар хахад жэлэй даалгабаринууд, социалис уялганууд амжалтатайгаар дүүргэгдээ, бүхы түрэлэй транспортаар ашаа шэрэлгэ горитойхоноор ехэ болоо, рознично худалдаа наймаанай эрьесэ, хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалгын хэмжээн ехэ болоо.

Мүнөөнэй үе сагай эрхэ байдалда ажалай бүтээсын хэлбэришэгүй ургалта, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ ябадал хангалга ажахын байгуулалтын гол шухала асуудал гээшэ. Энэ хадаа хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала болонхой. Тиимэ дээрэһээ һүүлэй хахад жэлэй туршада Россин Федерациин промышленностьда ажалай бүтээсын түсэбөөр хараалагдаһан 5 процентын орондо 5,5 процентээр ургаһан ябадал ехэ хананги байна, баяр түрүүлнэ. Бодото дээрээ энэ юун гэһэн удхатайб? Энэ хадаа РСФСР-тэ продукциин ургалтын 84 процентнь имагтал ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй аргаар туйлагдаа гэһэн удхатай. Энэ амжалта хадаа ехэ эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулһанай, предприятинуудые техническэ талаар бүрин ехээр зэбсэгжүүлһэнэй, үйлэдбэриин ударидалгые, мүн эмхидхэлые саашадань һайжаруулһанай аргаар, тиихэдэ мүн зохёон байгуулхы, шэн габьяатай ажалай ашаар туйлагдаа. Россин Федерациин ажалшад научно-техническэ дэбжэлтын түлөө, үйлэдбэриин саашадаа ашагтай байхын түлөө тэмсэлэй манлайда саашадаашье ябаха байһандань һэжэг байхагүй, **(Альга ташалга).**

Һайн ургаса ургуулхын тула хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд бага бэшэ хүсэл оролдолго гаргаа. Мүнөө бүхы орон доторнай тарая хурялга үргэнөөр дэлгэрбэ. Хойто Кавказ болон Поволжиин, Сибирь болон Ураалай, Хара газарай түб областьнуудай болон Россин бусад тариалангай талмай дээгүүр шэнэ ургасын тарианай түлөө, тариашадай баатарлиг хүсэл оролдолгоор ургуулагдаһан хоолос бүхэнэй, орооһон бүхэнэй түлөө бүгэдэ арадай тэмсэл боложо байна. Хүндэтэ нүхэдүүд, манай гайхамшагта механизаторнууд, колхоз, совхозуудай ажалшад, орооһо тариагай түлөө мүнөө

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

БҮХЭСОЮЗНА МҮРЫСӨӨН

ТАБАН ЖЭЛЫЕ — ГУРБАН ЖЭЛДЭ

Түсэбтэ табан жэлэй 2,5 жэлынь арадамнай үлэбэ. Ярууный загаһанай заводой загаһашад энэ үе соо ажалдаа яһала амжалта туйлаа. Тэдэнэр үбэлдөө мүлһэн доороһоо 12.900 центнер загаһа бариха түсэбтэй байбал, тэрэнээ 13.123 центнертэ хүргөө. Николай Константинович Орловой даадаг загаһашадай бригада эрхимээр ажаллаа. Түс бригадын коллектив «Табан жэлэй түсэб — дүрбэн жэлдэ!» — гэһэн эдэбхи үүсхэл гаргаһан юм. Мүрысөөнэй дүн согсолоод байхадаа Орловой бригадын гэшүүд социалис уялгаа шэнээр хаража үзэхэ ушартай болобо. Ингэжэ тэдэнэр табан жэлэй түсэб гурбан жэлэй туршада дүүргэхын түлөө тэмсэжэ эхилээ.

Бригадынхид хэлэһэн үгэеэ хэрэг дээрэнь бэелүүлнэ. Гансахан байгша оной хахад жэлэй туршада 570 центнер загаһа бариха даабаритай байгааһаа, январьһаа апрель болотор 1.051 центнер загаһа барин байна. Павел Николаевич Байбородинай хүтэлбэрилдэг бригада хахад жэлэйнгээ даабари амжалтатайгаар бэелүүлээ. Загаһашад М. Ф. Маковеев, Гарамай загаһанай пунктын мастер Е. К. Князева гэгшэд Байгалай рыботрестын Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаба.

Б. АЛЕКСАНДРОВ.

ҺАРЫН ТҮСЭБ ХОЛО ҮЛҮҮЛЭГДЭЭ

Гэр баридаг комбинадай штукатуршад - шэрдэгшэдэй бригадын гэшүүд республикынгаа 50 жэлэй алтан ойн һайндэрые ажалай ехэ амжалтануудаар угтаа. Үнинэй барилгашан Иван Николаевич Зинченко түс бригадые хүтэлбэрилдэг юм. Һайндэрэй урда тээхэнэ тэдэнэр Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсэдэ 80 айлай байха байшангай һүүлшын хүдэлмэри хэжэ дүүргэһэн байна. Түс бригадын гэшүүд судна бүтээлгын заводой хүдэлмэришэдэй ажаһууха шэнэ байшангай барилга дээрэ мүнөө ажаллана.

Эндэ ажалдаа абьяастай, урагшаа һанаатай хүнүүд олон. Бригадир өөрөө 1931 онһоо хойшо барилга дээрэ ажаллана. Судна бүтээлгын завод, нефтебаза, «Электромашина», болон прибор бүтээлгын заводуудай ехэ ехэ барилгануудта ажаллаа. 10—15 жэлэй туршада барилгашанаар ажаллажа байһан хүнүүд бригадада олон. Коммунис ажалай ударнигууд Антонина Мироновна Николаева, Нина Егоровна Еремеева, Нина Михайловна Лобазерова, Тамара Лиферовна Оцимик, городской Соведэй депутат Екатерина Афанасьевна Пушкарская гэгшэд үдэрэйнгөө даабари нилээд үлүүлэн дүүргэнэ. Залуу барилгашан Зоя Равцнская аха нүхэдэйнгөө ажалай үльгэр жэшээ даган, эрхим һайнаар ажаллана.

И. Н. Зинченкын даадаг бригада гэр баридаг комбинадайнгаа коллективэй дундаһаа шалгаржа, һараһаа һара бүри шангай һуури эзэлдэг. Тэрэнэй бригада май һарада нэгэдэхи һуурида гараһан байна. Тиихэдэ июнь һарын дүн согсолходо, бүри һайнаар ажаллаһан байба. Тэдэнэр һарын даабари 178 процент дүүргээ.

М. СУТУРИН.

АЛТАН МЕДАЛЬДА ХҮРТЭБЭ

Үүлтэртэ малай фермын тугал, буруунай харууһан муудажа, хүшэр байдал тохёолдобо. Совхозой директор, парткомой секретарь, рабочкомой түрүүлэгшэ энэ харюусалгатай хүдэлмэридэ хэниие табиха тухай хоорондоо зүбшөөд, Дулгаржап Дашиевнае эльгээхэ гэлсэбэ.

— Тамир тэнхээтэй тарган үүлтэртэ мал совхоздомнай шухала хэрэгтэй болоод байна. Юуб гэхэдэ, бидэнэр үүлтэртэ мал аймагайнгаа ажахынуудта худалдахаһаа гадна, бэшэшье аймагуудта худалданабди, — гэжэ совхозой хүтэлбэрилэгшэд дүршэлтэй малшанда хэлэбэ.

Тон харюусалгатай ажал даажа абахаяа байһанаа Дулгаржап Дашиевна арсабагүй. Муудаһан малые тэнжээжэ һайжаруулха гээшэ хэсүү. Дүршэлтэй малшан малайнгаа байрада хонон, үнжэн ажаллажа, нэгэшье толгой гарзада оруулангүй, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй найдал харюулба. Мүнөө малшан жэл бүри тарган мал гүрэндэ тушаана.

Малшанай үнэн сэхэ, оролдосотой ажал үндэрөөр сэгнэгдэбэ. ВДНХ-гай главна комитет тэрэниие Алтан медаляар үнэтэ бэлэгүүдээр шагнаба. Энэмнай тэрэнэй энгэртээ яларуулһан ВДНХ-гай хоёрдохи медаль болоно.

Баярай оршон байдалда Алтан медаль Дулгаржап Дашиевнада барюулба. Энэ шагнал абахадаа нүхэр Базарова урма зоригтойгоор ингэжэ мэдүүлбэ:

— Үшөө һайнаар ажаллахые оролдохоб.

А. СУРМАЧ.

Зураг дээрэ: Дулгаржап Дашиевна Базарова.

Авторай фото.

Хяагтын аймагай, Алтайн совхоз.

ИНДИИН АЙЛШАД УЛААН-ҮДЭДЭ

Совет-индиин соёл культурын харилсаанай Манипур, Трипур штадуудай бүлгэмэй делегаци үсэгэлдэр Улаан-Үдэ хото ерэбэ. Делегациин бүридэлдэ Трипур штадай хуулинуудые гаргадаг Ассамблейн гэшүүн Таритмохан Дасгупта, Манипурай ниитын түүхын колледжиин багша Наорем Ивотомби Сингх гэгшэд оролсоно.

Индиин оронһоо Улаан-Үдэ ерэһэн айлшад совет-индиин соёл культурын харилсаа холбооной бүлгэмэй талаар Буряадай АССР-тэй хани барисаа байгуулха зорилготой.

Үсэгэлдэр Индиин ороной делегациин гэшүүд Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. Б. Пивоваровтай уулзаһан байна. Удаань айлшад Улаан-Үдэ хототой танилсаһан, Буряадай АССР-эй соёлой хэдэ хэдэн эмхи зургаануудта орожо гараһан байна.

КОММУНИЗМЫН АША ТУҺАДА ШЭНЭ ТУЙЛАЛТАНУУДЫЕ АМЖА

Нүхэр Н. В. ПОДГОРНЫН хэлэһэн үгэ

(Түгэсхэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

тэмсэжэ байһан бүхы хүнүүд ажалай үшөө нэгэ илалта туйлаха гэжэ этигэжэ байһанаа мэдүүлхэ дуран хүрэнэ. **(Альга ташалга).**

Түсэбтэ табан жэлэй үнгэрһэн хахад бидэндэ гансашье туйлалтанууд болон амжалтануудаар тэмдэглэгдэбэ бэшэ. Ажабайдал болбол шиидхэхэ хэдэ хэдэн асуудалнуудые табяа, усадхаха хэдэ хэдэн дутагдалнуудые элирүүлээ. Имагтал үйлэдбэриин коллектив бүхэнэй, ажалша бүхэнэй үсэд шангa, оролдосотой ажал табан жэлэй түсэбые бүхыдэнь дүүргэхэ арга олгохо байна.

Экономикые хүгжөөхэ, социалис үйлэдбэриие һайжаруулха зорилгонуудые һуларшагүй анхарал доро байлгаха зуураа, парти ажалшадай ажаһуудал һайжаруулха, КПСС-эй XXIV съездын хараалһан түсэбтэ табан жэлэй социальна программые дүүргэхэ асуудалнуудые саг үргэлжэ анхарлдаа абажа байдаг юм. Һаяхан үнгэрһэн СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сессиин хүдэлмэридэ бүлэ бүхэндэ хабаатай асуудал — орон доторой арадай гэгээрэл саашадань хүгжөөхэ асуудал гол һуури эзэлһэн байна. Гэгээрэлэй совет гуримай гол ёһонуудые хуулита ёһоор батадхаһан Совет засагай дээдэ органой баталан абаһан шиидхэбэринүүд болбол залуушуулай һуралсалые һайжаруулха, коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ томо алхам болоно, совет хүнүүдэй аша туһа тухай Коммунис партиин, Совет гүрэнэй эсэшэ сусашагүйгөөр оролдожо байһанай шэнэ гэршэ мүн болоно.

Ажаһуудалай талаар хангалгые һайжаруулха тухай асуудал түсэбтэ табан жэлэй социалис программые дүүргэхэ зорилгодо бүрин хабаатай юм. Энэ асуудал РСФСР-эй Верховно Соведэй мүнөөнэй сесси дээрэ харагдаа. Шухала хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа, мүнөө тэдэниие шууд сэхээр бэелүүлхэ хэрэгтэй. Шэнээр һунгагдаһан нютагай Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдкомууд, саг үргэлжын комиссинууд, тэрэшэлэн арадай һунгамалнууд — Соведүүдэй депутадууд өөһэдөө энэ талаар ехэ юумэ хэхэ болоно. Нүхэдүүд, хүн зониие ажаһуудалай талаар хангаха асуудалай ниитэ гүрэнэй, бүгэдэ арадай зорилгын хэмжээндэ табигдаһаниинь, гүрэнэй засагай дээдэ органой үзэмжэдэ табигдаха зүйл болгоһон ушар хуулиин хүсэтэй юм. Ажалшадай аша туһада хабаатай асуудал бүхэн партийна, советскэ бүхы шатын органуудай гол анхаралда саг үргэлжэ табигдажа байһан ушар социалис обществын уг удха болоно. Хүн тухай, тэрэнэй ажаһуудалай, ажалай эрхэ байдал тухай, тэдэнэй физическэ болон оюун бодолой хүгжэлтэ тухай анхарал оролдолго — энэ хадаа Коммунис партиин, Совет гүрэнэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдые ходоодоо тодорхойлжо байгаа, тодорхойлношье! **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Партиин хүтэлбэри доро зохёогдоһон, бэелүүлэгдэһэн шухала хэмжээ ябуулганууд совет хүнүүдэй зүгһөө бүрин һайшаагдана гээд, СССР-эй, РСФСР-эй Верховно Соведүүдэй сессинүүд, Украинын ажалшадай түлөөлэгшэдэй һаяхан үнгэрһэн баяр ёһололой суглаан, партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан, ажалшадай олон тоото суглаанууд шэнэ хүсэтэйгөөр гэршэлнэ. КПСС-ые тойрон, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые тойрон, ажалшадай бата жагсаалтай, һаналаа нэгэдэнги байһан оршон байдалые түлөөлэлгэ ехэтэй, нэрэ хүндэтэй эдэ суглаанууд тодорхойлно. Тиимэ оршон байдал мүнөө манай хизааргүй ехэ Эхэ ороной бүхы булан тохойдо байгуулагданхай. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Совет обществын социально-политическэ нэгэдэл тэнгэриһээ бууһан үзэгдэл бэшэ байһаниинь мэдээжэ. Тэрэ хадаа шэнэ формациин хүниие хүмүүжүүлхэ талаар КПСС-эй олон талын, үнэхөөрөө асари ехэ ажал ябуулгын үрэ дүн мүн, манай ороной бүхы ангинуудай, социальна бүлэгүүдэй, бүхы наци болон арад үндэһэтэнэй нягта хани барисаанай хуулита ёһоной үрэ дүн мүн. Байгуулжа байһан баялигай дэлхэйе шэнэлһэн хэмжээгээрээ хүнүүд өөрыгөө шэнэлдэг юм гэһэн холын хараата Марксын үгэ бэелэнхэй. Тиин бидэнэр манай обществын хүгжэхэтэй хамта, совет хүнэй ургаһые, хубилан хүгжэһыень нюдөөрөө хаража байнабди. Түүхэдэ алдаршаһан, шадамар бэрхээр холые харагша манай парти совет хүндэ гайхамшагта шэнжэ шанарые оролдосотойгоор, нэтэрүүгээр нэбтэрүүлжэ байгаа. Энэ шэнжэ шанараарнь мүнөө бүхы дэлхэй омогорхсоно. Иимэ асари ехэ зохёон байгуулхы ажалай талмай манай хизаарлашагүй ехэ орон болонхой, тиимэ барилгын материалынь — сүлөөтэ республиканүүдай нэгэдэмэл Союзда аха дүү арадуудай асарһан бүхы баялигынь болоо. Шэнэ хүн мүндэлэн ургаа, хүдэр бэетэй болоо. Нүхэдүүд, манай үе сагай хүнэй шэнжэ шанарые •хараад үзыт! Энэ хадаа революционер хүн, үзэл бодолоороо, хүсэл зоригоороо тэрэ новатор хүн. Тэрэ хадаа ажалшаа хүнүүдэй хэтэһээ хэтэдэ суглуулжа байһан, үеһөө үедэ дамжуулжа байһан бүхы һайн һайхан юумые бэедээ шэнгээһэн интернационалист мүн. Тэрэ хадаа зоригжуулхы ажалые ажамидаралайнгаа эрилтэ болгоһон зохёон байгуулагша мүн. Тэрэ хадаа өөрынгөө социалис Эхэ ороной дүлэтэ патриот, коммунизмын түлөө шууд сэхэ тэмсэлшэ мүн! **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Совет хүнүүдэй аша туһада бүхы ажал ябуулгана хүсэдөөр зорюулхадаа, Советскэ Союзай Коммунис парти, тэрэнэй Центральна Комитет энээниие өөрынгөө дээдын уялга, үүргэ гэжэ харана.

Хараалһан шэглэлэйнгээ үндэһөөр партиин бэелүүлжэ байгаа хэмжээнүүдые бүгэдэ арадай дэмжэн һайшаахадань, тэрэ шэлэһэн замайнгаа зүб байһанда этигэн найдажа, шэнэ хүсэ шадал нэмэнэ. Арадай аша туһада бэелүүлжэ байгаа дотоодын ба гадаадын политикаараа, ерээдүйн гэрэлтэ һайхан байдалай түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө шэн зоригто тэмсэлээрээ Коммунис парти манай түби дэлхэйн шэнэ шэнэ олон миллион хүнэй ухаан бодол эзэлнэ, зүрхэ сэдьхэл татана.

Һүүлэй үедэ уласхоорондын оршом соо манай гүрэнэй бэелүүлжэ байгаа гол шухала хэмжээ ябуулганууд совет арадай, бүхы дэлхэйн ажалшадай үндэһэн эрилтэнүүдтэ харюусана. Ангиин, интернационалис, удхаараа гүнзэгы революционно совет гадаадын политика социализм ба коммунизм байгуулха таарамжатай һайн эрхэ байдал байгуулна, национальна сүлөөрэлгын, арадуудай социальна дэбжэлтын хэрэгтэ алба хэнэ, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхэ һайн һайхан ут зорилгонуудта хандуулагдана.

КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хараалагдаһан эб найрамдалта программа дотор табигдаһан амгалан ёһоор зэргэ оршохо ленинскэ хараа шугамые бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы хубинуудта үргэнөөр дэмжэнэ гээд һүүлэй үеын үйлэ хэрэгүүд батаар элирхэйлэн гэршэлбэ. Вьетнамдахи дайн зогсоолго, Европодохи байдал һайжаруулга, ниитэевропын зүблөөнэй хүдэлмэриин эхин, ядерна дайн зайсуулан сараха тухай совет-американ хэлсээ баталалга, стратегическэ буу зэбсэг бүтээн гаргалгые хизаарлаха талаар туйлагдаһан түрүүшын амжалтанууд, совет хүтэлбэрилэгшэдэй албанай хэрэгээр хариин оронуудта ошоод бусалгын амжалтатай дүнгүүд — эдэл даа, манай программын бодотоор бэелһэн хэрэгүүд. эдэл даа. тэрэнэй арсашагүй үрэ дүнгүүд. Империализмын үүдхэһэн хёмороото газарнуудай, зүришэлдөөтэ шангa оршон байдалай дэлхэй дээрэ үшөө бии байгаашье һаань, ээрхэг түримхэй ябуулга һужэрөөхөөр хүсэнүүдэй бии байгаашье һаань, уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулагдажа, дэлхэй дээрэ дэбжэлтын хүсэнүүд хэлбэришэгүйгөөр урган үргэдэжэ байна гээд этигэл найдамтайгаар хэлэжэ болоно. **(Альга ташалга).**

Уласхоорондын байдалай зарим шухала асуудалнууд амжалтатайгаар шиидхэгдээ гэхэ гү, али нүгөөдүүлынь гуримшуулагдахаар болоожо байна. Гурбадахи асуудалнуудынь, жэшээлхэдэ, Ази түбидэ аюулгүй байдал хангаха тухай асуудал зүблэхэ зүйлдэ оруулагдажа байна.

Уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые шиидхэхэ замдаа үшөө горитой түбэг бэрхэшээлнүүдтэй ушарха байһамнай ойлгосотой юм ааб даа. Бүхы хүсэ шадалаа саг үргэлжэ элсүүлэн, хархис хүсэнүүдэй харата ябуулгануудай үмэнэ ходоодоо һэримжэтэй байха эрилтэ табиһан хүндэ хүшэр тэмсэл бидэниие хүлеэнэ. Мүнөө уласхоорондын байдалай нилээд хубилһаниинь арсашагүй. Хэзээ хэзээнэйхидэ орходоо, мүнөө манай түби дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангагдаха аргатай боложо байна. Политическэ оршон байдалһаа «хүйтэн дайнай» бархагар хара үүлэнүүд туугдана. Тиихэдэнь огторгой номин хүхэ боложо, урдаа табиһан зорилгоёо бэелүүлхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб, эб найрамдал ба дэбжэлтэ туйлахые хэн оролдоноб, хүсэнэб, хэн өөнэндэ тойбо татанаб гэжэ элеэр харагдана.

Нүхэдүүд, уласхоорондын харилсаанай хүгжэлтэдэ боложо байһан хубилалта, мүн зүришэлдөөнһөө дэлхэйн олониитын харилсаан тээшэ хэгдэһэн хубилалта эб найрамдалта ленинскэ политикын илан мандажа байһые элирхэйлэн гэршэлһэндэнь, энээниие манай партиин, КПСС-эй Центральна Комитедэй, ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй ажал ябуулгатай нягтаар холбожо байһандань омогорхонобди. **(Удаан үргэлжэлһэн альга ташалга).** Л. И. Брежневтэ «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» Уласхоорондын Ленинскэ шан барюулалгатай дашарамдуулан, бүхы дэлхэй дээрэһээ ороһон олон тоото магтаалнууд, амаршалганууд Соведүүдэй ороной, Коммунис партиин үүргые бүгэдэ ниитын мэдэрэлгые, дэлхэй дээрэ политическэ байдалай һайжаралгын хэрэгтэ тэрэнэй хэһэн шиидхэхы туһа нэмэриие элирхэйлэн гэршэлнэ.

Мүнөө үеын түрүү хүсэнүүд нягта жагсаалтай, нэгэдэлтэй байха бүреэ дэлхэй дээрэ түрүү һайн хубилалтануудай түлөө тэмсэлдэ ехэ амжалтануудые туйладаг байна гэжэ дэлхэйн хүгжэлтын дүй дүршэл харуулна. Коммунис парти, Совет гүрэн интернационализмын алдарта тугые ходоодоо үндэр дээрэ үргэжэ ябадаг. Совет арадуудай эбтэй эетэй бүлые, манай ороной экономическа ба оборонно хүсэ шадалые, социалис оронуудай аха дүүгэй хани нэгэдэлые саашадань бэхижүүлхэбди, дэлхэйн социализмын, уласхоорондын хүдэлмэришэнэй ба национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдэй дайшалхы холбооной хүсые арьбадхахабди. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Манай Совет ороной түүхэтэ бүхы илалтанууд ССР Союзай арадуудай эбдэршэгүй хани барисааһаа, эдэнэй хамтын баатаршалгата хүсэлэл оролдолгоһоо үндэһэтэй. Россин Федерациие Арадуудай хани барисаанай орденоор шагналга социализм ба коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ Совет Россин ажалшадай габьяатай байһанай, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн манай ниитэ нэгэн гүрэниие байгуулха, хүгжөөн бэхижүүлхэ хэрэгтэ эдэнэй элитэ ехэ туһа нэмэри хэһэнэй үшөө нэгэ гэршэ болоно. **(Альга ташалга).**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ уншахыемни зүбшөөгыт:

«ССР Союзые байгуулгада, бэхижүүлгэдэ, социалис наци болон үндэһэ яһатанай хани барисаа, аха дүүгэй хани харилсаа бэхижүүлгэдэ ехэ габьяатай байһанайнь түлөө, Совет гүрэнэй экономическа, социально-политическэ, соёлой хүг... ехэ хубитаяа оруул... түлөө, мүн Совет Со... Республиканууд... байгуулагдаһаар 50 ойе тэмдэглэн, Росси... Федеративна Социал... публикые Арадууд... барисаанай орденоор... ха». **(Нэрьемэ, удаан ... жэлһэн альга ташал... тадаа һууриһаа бод...**

Хүндэтэ нүхэдүүд! Энэ габьяата үнд... ра шагналаартнай К... Центральна Ком... СССР-эй Верховно С... Президиумэй, Совет ... тельствын үмэнэһөө ... эй хүдэлмэришэн ... колхозно таряашад... теллигенциие, бүхы ... шадые үшөө дахин ... зүрхэнһөө халуунаа... шалхыемни зүбш... **(Альга ташалга).** ... ханинар, хүн түр... үмэнэ оршоһон эгээ... ехэ, гайхамшаг ... шиидхэлгэдэ — ком... байгуулгада — шэнэ ам... нуудые туйлахыетнай... надта хүсэхыем зүбш... **(Удаан үргэлжэлһэн ... ташалга).**

Россин Совет Фед... на Социалис Респ... саашадаашье мандаг... жэг, һалбаран хүгжэ... **(Удаан үргэлжэлһэн ... ташалга).**

Манай амжалта... найдамтай түшэг тулг... СССР-эй арадуудай ... шэгүй хани барисаа... даха болтогой! **(Уд... гэлжэлһэн альга таш...**

Советскэ Союзай ... нис парти — ленин... агууехэ парти манда... тогой! **(Удаан үргэл... альга ташалга).**

Коммунизм манда... тогой! **(Удаан үргэл... альга ташалга).**

* * *

Нэрьемэ удаан үрг... һэн альга ташалга д... хэр Н. В. Подгорны... дуудай хани барисаа... ден Россин Федераци... та хадхана.

Нүхэр М. С. СОЛОМЕНЦЕВОЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Бидэнэр бүгэдөөрэн, баярай суглаанда хабаадагшад, Россин Федерациин Верховно Соведэй депутадууд болон айлшад, манай республикын бүхы ажалшад ехэ баяртай, хүхюутэй байнабди. Россин Федерациин арадуудай габьяата ажал, дайшалхы баатаршалганууд Ленинэй хоёр орденһоо, Октябриин Революциин орденһоо гадна, Арадуудай хани барисаанай орденоор тэмдэглэгдээд, тэрэниие КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Николай Викторович Подгорный республикадамнай һаяхан барюулба. **(Альга ташалга).**

Энэ шагнал хадаа социалис нацинуудай ба арад үндэһэтэдэй хани барисаае, аха дүү ёһоной харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хэрэгтэ Россин Федерациин туйлаһан ехэ габьянуудые, манай ороной экономическа, социально-политическэ ба соёлой хүгжэлтэдэ тус республикын оруулһан хубитые Коммунис партиин, Совет гүрэнэй мэдэрһэн ябадал болоно.

Энэ үндэр дээдэ, хүндэтэ шагналайнь түлөө Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Советскэ правительстводо гүнзэгы баяр баясхалан Россин Федерациин Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө, баярай суглаанда хабаадагшадай, бүхы ажалшадай үмэнэһөө хүргэхыемни зүбшөөгыт. **(Удаан альга ташалга).**

Советскэ Союзай арадуудай аха дүүгэй хани барисаан — социализмын асари ехэ туйлалта мүн. Октябриин хубисхалай ашаар мүндэлһэн, Коммунис партяар шэрээгдэн батадхагдаһан арадуудай хани барисаан совет обществын хүсэ шадалай түгэс эшэ үндэһэн болоо. Энэ хүсэн манай гүрэнэй бүхы түүхэ дотор тодорон бэелээ. Энэ хүсэн хэсүү дайн байлдаанuудай жэлнүүдтэ тэсэжэ гараха ба илаха, урдань үзэгдөөгүй ехэ илалта, амжалтануудые амгалан хүгжэлтын үеэр туйлаха ябадалдамнай туһалаа. Арадуудай хани барисаан саашадаа коммунизм тээшэ манай ороной амжалтатайгаар дабшаха шухала арга боломжо хангана.

Совет арадуудай аха дүүгэй бүлэдэ нэгэдэн ороһон ушар Россин Федерациин хүсые, бусад бүхы союзна республикануудайхидал адли, хэмжээлэшэгүй ехээр арьбадхана, коммунис байгуулалтадаа хамтын илалтануудые туйлаха эшэ нүхэсэл болоно. Тиимэл ушарһаа, энэ хани барисаан манда тон үнэтэй. Тиимэл ушарһаа, энэ шагналые тон үндэрөөр сэгнэнэбди. **(Альга ташалга).**

Николай Викторович Подгорный Арадуудай хани барисаанай ордениие Россин Федерацида барюулхадаа, Совет Росси тухай, ород арад тухай, манай республикын бүхы нацинуудай ба арад үндэһэтэдэй туйлалтанууд тухай халуун үгэ хэлээ. Энэ мэдэрэлгынь түлөө, манай республикын туйлалтануудые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө нүхэр Н. В. Подгорнодо суглаанай үмэнэһөө, Россин Федерациин ажалшадай үмэнэһөө үнэн зүрхэнэй баяр •баясхалан хүргэхыемни, хүндэтэ нүхэдүүд, зүбшөөгыт. **(Альга ташалга).**

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй халуун амаршалгын, һайн һайхан хүсэлэнгэй үгэнүүдые Николай Викторович Подгорнын дамжуулһан ушар бидэнэй сэдьхэлые доһолгон баясуулаа. **(Удаан альга тага).** Халуун анхарал хандуулһанайнь түлөө Леонид Ильичтэ үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэбди. Энэ анхаралынь Эхэ оронойнгоо аша туһада, коммунизмын аша туһада шэн зоригтойгоор ажаллахыень республикын бүхы ажалшадые зоригжуулна. **(Альга ташалга).**

Арадуудай хани барисаанай орден Россин Федерациһаа гадна, мүн бусад аха дүү союзна республикануунуудта барюулагдажа байна. Энэ шагналые һаяхан Украинын ССР-тэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежневэй барюулһаниинь мэдээжэ. Үндэр дээдэ, габьяата шагналаарнь дашарамдуулан, манай аха дүүнэрые — Украинын, Белоруссиин, Казахстанай, Молдавиин, Прибалтикын, Закавказиин, Дунда Азиин республикануудай ажалшадые бүгэдөөрэн үнэн зүрхэнһөө, халуунаар амаршалнабди гэжэ хэлэбэл, зал соо байгшадай бүгэдын хүсэл бодолые элирхэйлхэб гээд һананаб, нүхэдүүд. Коммунис байгуулалтын хэрэгтээ тэдэнэй гайхамшаг амжалтануудые туйлаһанда үнэн зүрхэнһөө баясанабди, шэнэ, бүри ехэ илалта, амжалтануудые туйлахыень тэдэндэ хүсэнэбди. **(Удаан альга ташалга).**

Союзна республикануудай агууехэ хани нэгэдэлэй адли эрхэтэ гэшүүн — Россин Федераци хэдэн арбаад наци ба арад үндэһэтэдые нэгэдхэнэ. Энэнэй бүридэлдэ арбан зургаан автономито республика, автономито табан область, национальна арбан округ ороно. Эдэнэр Совет засагай үедэ анха түрүүн гүрэн түрэтэй болоһон байна. Россин Федерациин эдэ национальна автономинууд тус бүридөө, наци ба арад үндэһэтэн тус бүридөө манай ороной арадуудай хани барисаае бэхижүүлхэ, социализмын туйлалтануудые батажуулха ба арьбадхаха хэрэгтэ зохихо хубитаяа оруулаа, оруулжа байна. **(Альга ташалга).**

Бүхы автономито республикануудые, бүхы автономито областьнуудые, национальна округуудые Арадуудай хани барисаанай орденуудаар шагналга — тэрэ хубитыень мэдэрһэн ябадал болоно. Эдэнэй ажалай үндэрөөр сэгнэгдэһэнтэй, Эхэ ороной хүндэтэ шагналда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан, автономито республиканууудай, областьнуудай ба национальна округуудай ажалшадые Россин Федерациин Верховно Соведэй Президиумэй, правительствын үмэнэһөө халуунаар амаршалхыемни зүбшөөгыт. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Дотоодын ба гадаадын ажабайдалдаа Коммунис партиин хүтэлбэри доро совет арадай шэнэ, ехэ амжалтануудые туйлажа байһан гайхамшаг үедэ манай баяр ёһолол үнгэргэгдэжэ байна. КПСС-эй XXIV съездын тодорхойлһоң амгалан байдалай программа эдэбхитэйгээр бэелүүлэгдэнэ, ороной экономическа, социальна хүгжэлтын түсэбүүд амжалтатайгаар дүүргэгдэнэ.

Экономикын, эрдэм болон соёлой талаар Соведүүдэй ороной, союзна республика бүхэнэй туйлаһан түүхэтэ амжалтанууд — манай хамтын туйлалта, интернациональна аха дүү ёһоной нэгэдэлтэ нүхэсэл болгогдожо социализмын үедэ эмхидхэгдэн жагсаагдаһан бүхы нацинуудай, арад үндэһэтэдэй нягта харилсаанай үрэ болоно. **(Альга ташалга).**

Соёлой ба ажахын байдалай талаар арадуудай аха дүүгэй холбоо барисаан тооложо барашагүй олон бүлюу һайн талануудтай. Совет Россин экономиконь арадай ажахын нэгэдхэммэл комплекс бологшо бусад бүхы союзна республиканууудай экономикотой тон нягта холбоотой. Энэ ушар хүсэн дээрэмнай хүсэ нэмээнэ, тиихэтэеэ хамта түсэбүүд болон уялгануудаа хаһа саг соонь, шууд дүүргэлгын түлөө партиин, Совет гүрэнэй үмэнэхи харюусалгыемнай улам дээшэлүүлнэ.

Россин Федерациин ажалшад партиин табиһан зорилгонуудые шиидхэхын тула шэн зоригтойгоор ажаллажа байна. Экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэнэ. Энэ табан жэлэй хоёр жэл хахадай туршада РСФСР дотор бүхы долоодохи табан жэлэй үеынхидэ адлирхуу промышленна продукци бүтээгдээ. Дүрбэн зуу гаран промышленна томо предприятинууд ашаглалгада оронхой. 100 гаран миллиард түхэригэй г о л фонднууд ашаглалгада ороо. Колхозникууд ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд жэл соо продукци үйлэдбэрилгынгөө дундуур хэмжээе наймадахи табан жэлэйхиһээ дээшэ болгоо.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн мүнөө республика дотор үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Промышленностиин, колхозууд болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд бүри ехэ, эрхим шанартай продукци гаргаша багатайгаар үгэхэ гэжэ оролдоно. Ажалшадай зохёон байгуулхы эршэ зоригой үрэ гаража байна. Промышленна продукци бүтээн гаргалгын талаар энэ жэлэй түрүүшын хахадай түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ. Мал ажалай продуктнууд хараалагдаһанһаа һураггүй ехээр бэлэдхэгдээ.

Тарилгын талмайн хубаарал ба бүридэлые улам һайжаруулха, орооһо таряа ба бусад ургамалнуудые бүри ехээр ургуулжа абахын тула колхозууд, совхозуудта ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Жэшээлэн хэлэбэл, орооһото ургамалнуудай тарилга үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 4 миллион шахуу гектараар үргэдхэгдөө. Киевтэ һаяхан болоһон баярай суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ дотор Россин Федерациин ажалшадай оролдолго, хүсэлэлгэ үндэрөөр сэгнэгдээ.

Таряашадай, мүн тэдээнтэй хамта Совет Россин бүхы ажалшадай гол анхарал оролдолгонь ургуулһан таряагаа хаһа саг соонь, гээлтэ хороолтогүйгөөр хуряажа абаха, үбэлжэлгэдэ һайтар бэлдэхэ, социалис уялгануудаа дүүргэхэ асуудалнуудта хандуулагдана.

Эрдэм болон соёлой түгэлдэр хүгжэлтэ — манай онсо омогорхол болоно.

Ленинскэ политика Россин, тэрэшэлэн бүхы ороной оюун бодолой ажабайдалые үндэһөөрнь хубилгаа. Бүхы нацинууд ба арад үндэһэтэдые зохёон байгуулхы үнэн, сэхэ, эдэбхитэ шударгы ябуулгануудта элсүүлээ.

Ороноо социальна талаарнь хүгжөөхэ асуудалаар КПСС-эй XXIV съездын хараалһан программын тон амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһые совет хүнүүд сэдьхэлээ ехэтэ ханан тэмдэглэнэ. Улад зоной бодото олзо доходой улам ургажа, байра байдалай, худалдаа наймаанай, ажаһуудалай албанай улам һайжарха байһые, арад зоной баян, болбосон байдалтай холбоотой бүхы туйлалтануудые — ажалша хүн тушаа, тэрэнэй бүхы эрилтэ, хэрэглэмжэнүүд тушаа Коммунис партиин, Совет гүрэнэй зүгһөө саг үргэлжын анхарал оролдолго гаргадаг ябадалай аша үрэ мүн гэжэ мэдэнэбди.

Манай амжалтанууд — совет арадуудай бата эмхидэлтэй, нягта нэгэдэлтэй байһанай аша үрэ мүн. Арадуудай хани барисаанай хүсэн үнгэрэгшэ жэлэй хэсүү бэрхэтэй оршон байдалда эли тодоор бэелэн харагдаа. Тиихэдэ нэгэ область гү, али республика нүгөөдэдөө хүнүүдые ба техникэ, продуктнууд болон үбһэ тэжээл эльгээжэ, туһа хүргэһэн байна. Иимэ харилсаа холбоон, иимэ хани ёһоной ябуулга — социалис интернационализмын, аха дүү арадуудай хани барисаанай түгэлдэр хүсэнэй эли тодо жэшээнүүдэй нэгэн болоно. **(Альга ташалга).**

Манай амжалтанууд — Россин Федерациин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ хэрэгтэ КПСС-эй Центральна Комитедэй зүгһөө, ЦК-гай Политбюрогой, партиин ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь зүгһөө үдэр бүриин анхарал оролдолго гаргадагай аша үрэ болоно. **(Удаан альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Туйлаһан амжалтаяа тэмдэглэхэ зуураа, табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тула предприятинуудай, барилганuудай, колхозууд болон совхозуудай, эрдэм наукын эмхи зургаануудай коллективууд научно-техническэ хүгжэлтэ түргэдхэхөөр бүхы нөөсэ арга боломжонуудаа элсүүлэн хэрэглэхын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө, түүхэй эдүүд ба материалнуудые гамтайгаар гаргашалхын түлөө тэмсэл бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ ёһотой болоно гэжэ һайн ойлгонобди.

Россин Федерациин ажалшад социалис мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлэн, табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан ойрын зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула оролдолго хүсэлэлгэ гаргаха байха. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Ажахын, соёлой хүгжэлтын хэрэгтэ манай Эхэ ороной туйлаһан амжалтанууд Советскэ Союзай гадаадын политическэ байдал бэхижүүлхэ ябуулгануудай амжалтануудтай таһаршагүй холбоотой, уласхоорондын оршон байдалай заһаралгатай, партиин XXIV съездын баталан абаһан амгалан байдалай программа бэелүүлхэ ябадалтай холбоотой.

Социалис хани холбоото оронуудай улам батажажа байгаа нэгэдэл бидэнэр бүгэдые баясуулна. Социалис оронуудай коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үсэгэлдэр Крымдэ эхилһэн уулзалга эндэ хэлэгдэһэнэй эли тодо шэнэ гэршэ болоно. Энэ уулзалга социализмын хүсэ, нүлөөе саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэхэ, амгалан байдал батадхахын түлөө тэмсэлдэхи шэнэ алхам болохонь дамжаггүй. **(Альга ташалга).**

Нүхэдүүд!

Манай түсэбүүдэй гүйсэдхэл, дотоодын ба уласхоорондын байдалай элдэб һалбаринуудта совет арадай туйлаһан амжалтанууд — Коммунис партиин хүтэлбэрилхы ажал ябуулгын, Ленинэй захяа заабаринуудые тэрэнэй сэхэ шууд бэелүүлжэ байһанай үрэ болоно.

Манай үе сагай ухаан бодол, нэрэ хүндэ, арюун сэдьхэл мүн гэжэ коммунистнуудай партиие Ленинэй тодорхойлһониинь манай орон доторхи, хилын саанахи олон миллион ажалшадай ухаан бодолдо батаар нэбтэрэнхэй.

Советскэ Союзай Коммунис партиин нэрэ хүндын ургалта, эб найрамдалта политикада тэрэнэй нүлөөлдэг нүлөөнэй бэхижэлгэ бүхы коммунистнуудай оролдолгоор, бүхы партийна организацинуудай хүдэлмэреэр, Ленинскэ Центральна Комитедэй сусаршагүй ажал ябуулгаар хангагдана.

КПСС-эй Центральна Комитет партиин генеральна хараа бодолые тодорхойлно, сэхэ шууд бэелүүлнэ. Ленинскэ онол арга, хамтын ябуулга, демократизм, эрхим эмхидэл ба ехэ харюусалга — тэрэнэй хүдэлмэриин онсо шэнжэнь болоно. Энэнь Политбюрогой, ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй сэгнэшэгүй ехэ аша габьяа (... **(Альга ташалга).**

Леонид Ильич суса... шэн зоригто ажал яб... раа, ямаршье асуудалд... сэхээр хандадаг, орол... нэтэрүү байһаараа ... дотоодын ба гадаадын ... тикын бүхы гол зори... дые тодорхойлхо, ш... хэрэгтэ — амгалан ба... программа, ороной эк... ческа хүгжэлтын түсэ... амжалтатайгаар бэе... совет арадай ажа... улам һайжаруулха ... хубитаяа ехээр оруул...

Нүхэр Л. И. Бре... ажал ябуулга ажа... хизааргүй ехэ этигэл ... барида, дэмжэлгэдэ т... нэ. Энэнь совет арада... хэйн бүхы түрүү х... гүн ехэ хүндэлэлдэ х... «Арадуудай хооронд... найрамдал бэхижүүлһ... лөө» Уласхоорондын ... скэ шангые Леонид Брежневтэ олгохо ... шиидхэбэриин үргэн ... бүхы арадай зүгһөө шаардаһаниинь тиимэ ... рэлэй эли тодо гэрш... но. **(Альга ташалга).**

Хүндэтэ нүхэдүүд, ... низмын аша туһада, ... дээрэхи амгалан ба... аша туһада зорюулда... ехэ ажал хэрэгтээ ам... нуудые саашадаа ту... ень партиин Централь... митедтэ, ЦК-гай Поли... до, КПСС-эй ЦК-гай ... ральна секретарь Л. И. Брежневтэ Та... үмэнэһөө, Россин ... циин бүхы ажалшадай... һөө хүсэхыем зүбш... **(Удаан альга ташалг...**

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Россин Федерацида... дуудай хани барисаан... ден барюулһан яба... республикын ажалша... бьянуудые мэдэрхэй... на, мүн саашанхи а... нуудай түлөө аванс ... соно.

Россин Федерациин ... шад коммунис байгу... агууехэ түсэбүүдые ... хэ, манай ороной ара... хани барисаае, нягта ... лые улам бэхижүү... рэгтэ бүхы хүсэеэ, ха... шэ зоригоо, эрдэм мэ... болон дүй дүршэлөө з... ха байха гэжэ К... Центральна Коми... СССР-эй Верховно С... Президиумые, Со... правительствые найд... емни зүбшөөгыт. (... **альга ташалга).**

Агууехэ Советскэ С... эб найрамдалай ба соц... мын түшэг тулгуури м... болтогой! **(Альга таш...**

Манай ороной ара... эбдэршэгүй бата хани ... саан мандаха бол... **(Альга ташалга).**

Советскэ Союзай К... нис партида, тэрэнэй ... скэ Центральна Ком... алдар соло! **(Нэрьемэ ... альга ташалга).**

Л. И. БРЕЖНЕВ Я. КАДАРТАЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев июлиин 31-дэ Крымдэ ВСРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Я. Кадартай уулзаба. КПСС-эй ба ВСРП-гэй хоорондын хани харилсаае саашадань гүнзэгырүүлгын, совет-венгер харилсаа холбоое 1972 оной намар Венгриин Арадай Республика совет партийно-правительственна делегациин ошохо үеэр хэлсэгдэһэнһээ хойшо үргэдхэн хүгжөөлгын асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Л. И. Брежнев Я. Кадар хоёрой уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэрөөд, зүбшэн хэлсэгдэһэн бүхы асуудалнуудаар адли хараа бодолтой байһан ушар элирхэйлэгдээ.

Л. И. БРЕЖНЕВ Э. ХОНЕККЕРТОЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев июлиин 31-дэ Крымдэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Хонеккертой уулзаа.

КПСС СЕПГ хоёрой хоорондын хани харилсаае саашадань хүгжөөлгын, Советскэ Союзай ба Германиин Демократическа Республикын үргэн харилсаа холбооной асуудалнууд хөөрэлдөөнэй үедэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Л. И. Брежнев Э. Хонеккер хоёрой уулзалга хани халуун оршон байдалда үнгэрөө, зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар адли хараа бодолтой байһан ушар элирхэйлэгдээ.

РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси

АЖАҺУУДАЛАЙ АЛБАНДА—БҮГЭДЫН АНХАРАЛ

Россин Федерациин туг Кремлиин Ехэ ордон дээрэ далбан намилзана. РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси июлиин 31-дэ эндэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Нүхэд **Ю. В. Андропов, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих** гэгшэдэй президиумдэ ерэжэ һуухадань, сугларагшад халуунаар угтаба.

Уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулхын тула КПСС-эй ба Совет гүрэнэй бэелүүлжэ байһан үүсхэл эдэбхитэй политика тухай сессидэ хабаадагшад — Совет Россин автономито республиканууда, хизаарнуудай, областьнуудай түлөөлэгшэд сэдьхэлээ ханангяар хэлэнэ. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хараалагдан абтаһан эб найрамдалта программа бэелүүлгэдэ нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь хэһэн ехэ туһа нэмэриие депутадууд тэмдэглэһэн байна.

Депутадууд — Карачаево-Черкесскэ автономито областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **М. А. Боташев**, КПСС-эй Приморско крайкомой хоёрдохи секретарь **А. Н. Гульченко**, РСФРС-эй гэр байрын-коммунальна ажахын министр **С. М. Бутусов**, КПСС-эй Уфимскэ горкомой нэгэдэхи секретарь **С. С. Воронинский**, Агын Буряадай национальна округой XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Д-Ж. Дондоков**, КПСС-эй Пермиин горкомой нэгэдэхи секретарь **С. А. Мелешков**, Калининградай областной Соведэй ажалшадай депутадуудай гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **В. Н. Витковский**, Тюмениин камвольно-сэмбын комбинадай хүдэлмэрилэгшэ **Н. А. Шипунова** гэгшэд РСФСР-эй хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые улам һайжаруулха хэмжээнүүд тухай асуудалые июлиин 31-дэ зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

Совет хүнүүдэй ажаһуудалай материальна ба соёлой хэмжээе саашадань һайжаруулха зорилгонуудые бэелүүлгэдэ хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга шухала удха шанартай байна гээд тэдэ тэмдэглэбэ. Тус албан ажалай бүтээсэ ба ажалшадай эрдэм мэдэсэ дээшэлүүлхэ, амаралтыень болбосон һайн болгохо хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлхэ уялгатай юм. Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын албанай ажал ябуулга саашадань һайжаруулха, тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ талаар ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд ехэ хүдэлмэри хэдэг байна.

Гэхэ зуура, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха талаар туйлаһан амжалтануудһаа совет хүнүүдэй улам бүри ургажа байгаа эрилтэнүүдтэ бүрин хүсэдөөр харюусажа шаданагүй гээд үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Хүдөө нютагуудта ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын байшангууд, тушаан абалгын пунктнууд үшөөл удаанаар баригдана. Шэнэ техникэ, түрүү технологи олохон предприятинуудта һула муугаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Тиимэһээ хүдэлмэриин саг ехээр гаргашалагдадаг, ажалай бүтээсэ доошолдог байха юм. Соёлой-ажаһуудалай хэрэглэмжын зүйлнүүдые хүн зондо зээлеэр үгэлгэ үшөөл хангалтагүй байһаар.

Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгада үшөөл бии байгаа дутуу дундануудые усадхахада туһалха, тус албанай урда табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ арга олгоһон түрүү дүй дүршэл тухай ораторнууд хөөрэхэһөө гадна, шухала дурадхалнуудые оруулаа.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, депутат **Е. Ф. Карпова** түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ.

«РСФСР-эй хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые улам һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» Россин Федерациин Верховно Соведэй тогтоол нэгэн һаналаар баталагдан абтаа.

Удаань РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь, депутат **Х. П. Нешков** дүрбэдэхи ба табадахи сессинүүдэй хоорондо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гаргаһан Указууд тухай элидхэл хэбэ.

РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиһээ хойшо үнгэрhэн үе соо РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум хэдэн Указуудые гаргаһан байна гээд тэрэ хэлээ. Эдэнь гүрэнэй ба социально-соёлой байгуулта саашадань һайжаруулха, социалис хуули ба гурим заршам бэхижүүлхэ байна. РСФСР-эй Конституциин эрилтэнүүдэй ёһоор, эдэ Указууд РСФСР-эй Верховно Соведэй харалгада, баталалгада табигдаа.

Хүнгэн ба текстильнэ промышленностиин предприятинуудые хүтэлбэрилхэ хэрэгые саашадань һайжаруулха үйлэдбэриин аша үрэ дээшэлүүлхэ ба доторой арга нөөсэнүүдые гамтай һайнаар ашаглаха зорилготойгоор РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной июлиин 27-ной Указаараа РСФСР-эй Текстильнэ промышленностиин союзно-республиканска министерство байгуулаа. РСФСР-эй Текстильнэ промышленностиин министерствын мэдэлдэ оруулагдаха предприятинуудай, организацинуудай список баталхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ даалгагдаа. Энэ Указ баталалга РСФСР-эй союзно-республиканска министерствэнүүд тухай хэлэгдэһэн РСФСР-эй Конституциин 54-дэхи статьяда нэмэлтэ оруулха эрилтэ табина.

Хальмагай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй нютагай промышленностиин управлениие Хальмагай АССР-эй Нютагай промышленностиин министерство болгожо, Хальмагай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй хубилгаһыень РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной майн 29-нэй Указаараа баталаа.

«СССР-тэхи ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай сахиха дүрим тухай» хуули СССР-эй Верховно Совет нёдондо жэлэй сентябрь һарада гаргаа һэн. Бүхы шатын Соведүүдэй депутадуудай ажал ябуулга тухай гол дүримүүд энээн дотор согсологдон бүридхэгдэһэн байна. Депутадуудай сахиха дүрим тухай хуулиин үндэһөөр республикын хуулиие тааруулан табихын тула РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной майн 31-дэ Указуудые гаргаа һэн. Россин Федерациин ажалшадай депутадуудай сельскэ, поселково, районно ба городской, хотодохи районно Соведүүд тухай РСФСР-эй хуулинуудта заһабаринуудые оруулхаар эдээн дотор хараалагдаһан байгаа. Арадай бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ болохо депутадай манай общество дотор ямар нэрэ хүндэтэй байһыень, Соведтэ ба һунгуулиин округто тэрэнэй гол эрхэ ба уялганууд тухай, мүн депутадай ажал ябуулгын эмхидхэлэй-политическэ, эрхын ба материальна шэнэ арга боломжонууд тухай эдэ хубилалтанууд, нэмэлтэнүүд дотор хэлэгдэнэ.

Депутадуудай сахиха дүрим тухай хуулитай дашарамдуулан, «Депутадай уялгануудые дүүргэлгэтэй холбоотой гаргашануудые РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадуудта харюулха тухай» РСФСР-эй 1938 оной июлиин 17-ной хуулида хубилалтануудые хэхэ, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай Указ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной майн 29-дэ гаргаһан байна. Депутадай уялгануудаа дүүргэхэ үедөө РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадай үйлэдбэриин гү, али албан зургаанай уялгануудһаа сүлөөлэгдэжэ, хүдэлдэг газарһаа дундуур зэргын салин хүлһэеэ абаха тухай энэ хуули дотор заагдана. Тус хуулиин үндэһөөр РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадууд республикынгаа газар дээрэ түмэр замаар, автомобиляар, уһан ба агаарай замаар, хото городой пассажирска бүхы зүйлэй транспортаар (таксиһаа бэшэ) түлөөһэгүйгөөр ябаха эрхэтэй.

Ниитэ союзна хуулиин үндэһөөр РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум РСФСР-эй уголовно, уголовно-сүүдэй шиидхэбэри гаргаха, ажалаар заһаруулха кодекснуудта зарим тэды хубилалтануудые хээ, нэмэлтэнүүдые оруулаа.

Орон доторой ба уласхоорондын лининүүдтэ ниидэлгэнүүдэй аюулгүйе хангаха, агаарай онгосонуудта һуужа ябаһан пассажирнуудай ба экипажайнь гэшүүдэй ами наһа, элүүр энхые сахин хамгаалха зорилготойгоор СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной январь, март һарануудта Указуудые гаргаа һэн. Агаарай онгосо хүсөөр абаашаһанай түлөө уголовно харюусалга тогтоогдоо. Тиигэжэ ССР Союзай ба союзна республиканувдай уголовно хуули гаргалгын гол дүримүүдтэ нэмэлтэ оруулагдаһан байна. Энээнтэй дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум 1973 оной апрелиин 17-до Указ гаргажа, РСФСР-эй уголовно кодексдо зохихо нэмэлтэ оруулһан, хубилалта хэһэн байха юм. Агаарай онгосо хүсөөр абаашахадаа, хүнэй ами наһанда хоро хүргэһэн гэхэ гү, али бэедэнь ехэ гэмэлтэлгэ ушаруулһан хүнүүдэй эрхыень 15 жэлэй болзороор хаһаха гү, али толгойн саазалга хэхэ байна.

«ССР Союзай ба союзна республиканууддай ажалаар заһаруулха хуули гаргалгын гол дүримүүдтэ хубилалтануудые оруулха тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1973 оной апрелиин 26-най Указай үндэһөөр РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1973 оной майн 29-дэ Указ гаргажа, РСФСР-эй ажалаар заһаруулха кодексдо хубилалтануудые оруулаа.

Захиргаанай эрхын асуудалнуудаар хэдэн Указууд гаргагдаһан байгаа. Эдэ Указууд тухай, Россин Федерациин правительствын зарим гэшүүдые томилхо ба тушаалһаань сүлөөлхэ Указууд тухай Х. П. Нешков элидхэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые Россин Федерациин Верховно Совет баталжа, зохихо хуулинуудые, тогтоолнуудые абаһан байна.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй «Россельхозтехника» гэжэ бүхэроссин нэгэдэлэй түрүүлэгшээр томилогдоһонтойнь дашарамдуулан, РСФСР-эй Верховно Совет депутат Н. В. Босенкые республикын Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүнэй уялгануудһаань сүлөөлөө. Ставрополиин хизаарай хони үсхэбэрилгын «Большевик» гэжэ гүрэнэй үүлтэртэ заводой директор, депутат **Д. Ф. Пушкарный** РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүнээр һунгагдаа. Тиихэдэ тэрэ РСФСР-эй Верховно Соведэй түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин уялгануудһаа сүлөөлэгдэбэ.

Депутат Н. С. Мальцевай РСФСР-эй хүдөөгэй барилгын министрээр томилогдоһонтойнь дашарамдуулан, Россин Федерациин Верховно Совет тэрэниие барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин талаар комиссиин гэшүүнэй уялгануудһаань сүлөөлөө.

Энээгээр РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси хүдэлмэреэ дүүргэһэн байна.

(ТАСС).

ХҮН ЗОНИИЕ ШЭРЭХЭ ТРАНСПОРТ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1973 оной февралиин 28-най тогтоолые хаража үзөөд, республикын городуудаар хүн зониие автобус, трамвайгаар шэрэлгые һайжаруулха хэмжээ ябуулгануудые хараалаа.

Тэдэ хэмжээ-ябуулгануудай ёһоор, жэл бүри май һараһаа сентябрь хүрэтэр «ЛВРЗ-КПП» гэһэн маршрудаар автобусууд ябуулагдаха болобо. Гадна, байгша оной май һараһаа эхилжэ Соведүүдэй талмайһаа аэропорт хүрэтэр автобусууд сэхэ ябуулагдадаг болоо.

1973—1974 онуудта Улаан-Үдэ хотодо, мүн Кабанскын аймагай Селенгинск, Каменск поселогуудта автобусуудай гаражнууд баригдахаар хараалагдана. Жэшээнь, 1974 ондо Улаан-Үдэ хотодо 200 автобусой гараж, 1973—74 онуудта Кабанскын аймагай Селенгинск, Каменск поселогуудта 15 автобусой гараж баригдаха. 1974 ондо Улаан-Үдэ хотодо хүнгэн автомашинануудай (таксинуудай) гараж баригдаха түсэбтэй.

Улаан-Үдэ, Закаменск, Гусиноозерск, Хяагта хотонуудта, Кабанскын аймагай Селенгинск тосхондо тусхай байрануудтай, телефонуудтай диспетчерскэ пунктнууд, павильонууд баригдахаар хараалагдана. Дээрэ дурсагдаһан хотонуудта автобусуудай байха газарта һандалинууд, урнанууд түхеэрэгдэхэһээ гадна, гэрэлтүүлэгдэхэ.

Хүн зониие шэрэдэг такси, машинануудай байха газарнууд 1973—75 онуудта Улаан-Үдэ хотодо түхеэрэгдэхээр хараалагдана. Тэрэ түсэбэй ёһоор хотын гол дэлгүүр дээрэ, Октябрьска районой «Дружба» кинотеатрай талмайда, аэропортдо, ЛВРЗ-гэй талмай дээрэ диспетчерскэ пунктнууд баригдахаһаа гадна, телефонууд тодхогдохо юм. Дээрэ дурсагдаһан гурбан газарта диспетчерскэ пункт 1973 ондо баригдаха, ЛВРЗ-гэй талмай дээрэ 1975 ондо баригдаха түсэбтэй.

Хүн зониие электротранспортаар — трамвайгаар шэрэлгые һайжаруулха талаар тусхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан байна. Тэдэ хэмжээ ябуулгануудай ёһоор хүн зоной олоороо ябаха үедэ трамвайнуудые замда олоор гаргаха тушаа тусхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа.

Никольск посёлогһоо Боевая үйлсөөр дайраад Терешковагай үйлсэ хүрэтэр трамвайн харгы баригдахаар шиидхэгдээ. Тэрэ харгы 1975 ондо татагдажа эхилхээр хараалагдана. Никольск поселогһоо Үдэ мүрэнэй хүүргэ дээгүүр ЛВРЗ хүрэтэр трамвайн харгы татахын тула проект зохёогдожо эхилхэнь. Тэрэ ажал 1975 ондо дүүргэгдэхэ зэргэтэй.

СИБИРИИН ЕХЭ ТЕАТР

Түби дэлхэй дээгүүр гайхамшаг хабар — Илалтын хабар орожо ерэлэй—1945 оной хабар...

Илалтын һайндэрэй һүүлээр гурба хоноод байхадань, Новосибирск хотодо оперо, баледэй театрай хүшэгэ нээгдэбэ. Ураалай шэлэһээ эхилээд, аяар Дурна зүг хүрэтэрхи газар дайдада түрүүшын иимэ театр нээгдэһэн байна.

Новосибирск хотын оперо, баледэй академическэ театрта ороһон хүн тон онсо шэнжэтэйгээр баригдаһан байшангыень хаража гоёшооһон байха.

Театрай байшан бариһан тухай һонирхоһон байнабди. Нэгэ таһалга соонь музей түхеэрэгдэнхэй. Обь мүрэндэхи городто баригдаһан театрай түүхэ, ажал хэрэг домогтоһон зүйлнүүд: фото-зурагууд, уран бүтээлнүүд, бэлэг сэлэгүүд гэхэ мэтэнүүд эндэ олон. Таһалгань багаханшье һаа, энээн соонь тааруулжа бүхы зүйлнүүдээ зохидоор табиһан байна.

Налшагар модон гэрнүүдэй зураг харанабди. Театрай һуури табигдаһан газар. Үшөө 1931 оной майн 22-то эндэ түрүүшын шулуун табигдаһан байна. «Эрдэм ухаанай, соёлой» байшан бодхоохо зорилготойгоор анханда барилга эхилһэн юм.

1937 ондо Парижда болоһон бүхэдэлхэйн выставкэдэ табигдаһан нэгэ тон һонин макет зоной анхарал татаа һэн ха. Энэнь ямар макет байгааб гэхэдэ, «культура ба наукын» байшангай макет байгаа. 11,7 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай, хоёр мянган хүнэй һууха һууритай, үндэр сценэтэй — иимэ мантан томо байшангай макет байба. Хүн зониие ехээр гайхуулһан ушарынь юуб гэхэдэ, иимэ гайхамшаг барилга Сибирьтэ бодхоогдохоор хараатай байгаа. Совет архитекторнүүдэй зохёоһон энэ бүтээлые хариин хэблэл үндэрөөр сэгнэһэн юм. Зүгөөр, энэ зохёолыеородуудай бүтээхэнь бэрхэтэй хадаа гэжэ һэжэглээшэдшье үсөөн бэшэ һэн ха.

Эгээл энэ үедэнь Новосибирскдэ энэ барилга бодхоохын тулада бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа байба.

Һүүлдэнь А. В. Шусевэй нэрэмжэтэ Москвадахи архитектурна мастерскойн коллектив энэ проектыень оперо, баледэй театр болгохоор шэнэлэн зохёоһон юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн. Иимэ бэрхэшээлтэй үе сагташье эсэсэй илалтада этигэжэ ябаһан тула энэ барилга үргэлжэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри гаража, ороной түрүүшын ээлжээнэй барилгануудай тоодо Совнарком оруулһан байна.

Театрай проектын главна конструктор, архитектор Б. И. Дмитриев бэшэгээр заабари зүбшэл фронтһоо үгэдэг байгаа. Уданшьегүй дайнда наһа бараа һэн.

1944 оной февраль һарада театрай байшангые правительствын комисси ашаглалгада оруулха гэжэ шиидхээ. 1945 оной май болотор театрай директи бүхы түхеэрэлгээ дүүргэлэй.

1945 оной майн 12. Сценэ дээрэнь «Иван Сусанин» гэжэ оперо. Ородой оперой классик Глинкын энэ гайхамшаг зохёол гурбан үдэрэй урда тээ дэлхэй түбидэ орожо ерэһэн Илалтын хүгжэмтэй нэгэдэн зэдэлһэн мэтэ харагшадай толгойдо ороо бэлэй — гээд музейн материал соо бэшээтэй.

Илалта шэрээлсэхэ хэрэгсэлнүүд: буу зэбсэг, һомо, минэнүүдые, танк, самолёдууд болон бусад фронтдо хэрэгтэй зүйлнүүдые тылдэ бүтээжэ байха үедэ культурын гайхамшаг энэ барилга эдээнтэй адли яаралтайгаар ябуулагдажа байгаа гэжэ бодоходо, һүрөөтэй. 11.700 дүрбэлжэн метр газар эзэлнэ. 2.000 хүнэй һууритай, концертын залтай. Москвагай ехэ театрһаа алишье талаараа ехэ.

Гушаад шахуу жэлдэ Сибиириин ехэ театр хүдэлжэ байна. Энэ үе соо театрай коллектив уран мэргэжэлэйнгээ талаар ехээр ургаһан, дэбжэһэниинь элитэ. 1963 оной декабрь һарада тус театрта академическэ нэрэ зэргэ үгтэнхэй.

Ородой, дэлхэйн класси гуудай, совет композиторнуудай 120-ёод зохёол ендэр дээрэнь табигданхай.

«Айболит доктор» гэжэ баледтэнь гүрэнэй шан олгогдонхой. Театрай коллективтэ 700 гаран хүн тоологдоно.

Орон дотороо элитэ болоһон энэ театрай коллектив дэлхэйн 31 оронуудаар гастрольдо ябаһан байна.

Энэ зунай эхээр тус коллективэй олон зохёолнуудые харагдаһан байна. Эдээнтэйнь танилсаад байхадаа, творческо талаараа хүбшэргээ нилээд шангаар татан хай.

СССР-эй арадай артистка Л. Крупенина, РСФСР-эй габьяата артистка Ф. Кайдани, бүришье залуу артистнууд Л. Гершунова, Л. Матюхина гэдэгүүдэй «Хүн шубуута нуур» гэжэ баледтэ хатархадаа, бултадаа бэлигтэй, уян нугархай гэжэ хүн зон хараа ёһотой. Баледтэнь иимэ бэлигтэйшүүл олон, дэлхэйн алишье түбидэ ябаа хада ородой баледэй туг дээрэ үргэжэ ябажа шадаха, шадаһаншье байна. Мүн оперонуудташье бэлигтэй олон дуушадые шагнаабди.

Москвагай, Ленинградай оперно театрнуудтал адли Новосибирскын театрта гадаадын элитэ дуушад ерэжэ, оперонуудта дууладаг болонхой. Жэшээнь, Франциин элитэ дууша Миди Меспле (нарин хоолойтой) Дж. Вердиин «Риголетто» гэжэ оперодо Джильдын рольдо дуулаа. Иигэжэ бэе бэедээ айлшалалсахадаа, бэлигээ баяжуулха таладань һайн байна. Энэ театрай ендэр дээрэ манай ороной искусствын элитэ түлөөлэгшэд: дуушад, хатаршад искусствая оло дахин харуулһан байна. Элитэ дуушад А. Иванов, И. Козловский, А. Пирогов, М. Рейзен, П. Лисициан хэдэн удаа эндэ дуулажа, хүн зондо халуунаар угтагдаһан юм.

Д. ЖУГДУРОВА.

Новосибирск, 1973 оной, июнь.

САГААН халаадтан

Хүнэй бэеын элүүрые сахин хамгаалжа байдаг сагаан халаадтанай хүндэтэй ажал авиацидашье ехээр сэгнэгдэдэг болонхой. Тон һайн бэетэй, зүбөөр амарһан авиациин хүдэлмэрилэгшэд лэ ниидэлгэдэ гараха зүбшөөл сагаан халаадтанһаа абадаг байна.

Улаан-Үдын аэропортын медсанчастьда гол түлэб эхэнэрнүүдһээ бүридэһэн, үсөөхэн аад, эбтэй коллектив ажалладаг. Медицинскэ энэ коллективые коммунист Вера Петровна Данилова 19-дэхи жэлээ даажа байна. Эндэ арбаад жэлэй турша соо таһалгаряагүйгөөр, үнэн зүрхэнһөө ажаллажа байһан медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдые дурдамаар. Тэдэнэй тоодо врач Таисия Васильевна Гордеева, физиокабинедэй медсестра Клавдия Семеновна Седых, стартова фельдшер Августа Георгиевна Рязанцева, процедурна медсестра Лидия Антоновна Сокольникова болон бусадые нэрлэмээр. Коллектив соогоо эгээл удаан ажаллажа, сугтаа хүдэлдэг бүхы нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болоһон стартова фельдшер Вера Ильинична Астраханцевае онсолон тэмдэглэмээр.

Медсанчастиин хүдэлмэрилэгшэдэй зариманиинь ажаллаха үе соогоо гражданска авиациин Зүүн-Сибириин управлениин, Улаан-Үдын авиапредприятиин хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө оло дахин урмашуулагдаа. Жэшээнь, В. И. Астраханцевагай ажалай дэбтэртэ янза бүриин 38 урмашуулга, Т. В. Гордеевагай ажалай дэбтэртэ—28 урмашуулга бэшэгдэнхэй. Медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд К. С. Седых, Л. А. Сокольникова гэгшэдтэ хамта дээрээ 9—12 урмашуулга бэшэгдэһэн байна. Медсанчастиин хүдэлмэрилэгшэдэй коллективые даагша В. П. Данилова «Отличник аэрофлота» гэһэн үбсүүнэй тэмдэгээр шагнагдаа.

Улаан-Үдын аэропортын дэргэдэхи медсанчастиин хүдэлмэрилэгшэд уялгануудтаа улам харюусалгатайгаар хандаха гэжэ оролдоно.

И. ХРАПУНОВ.

Социалис оронуудаар

ЭРДЭМЭЙ ТОМО ТҮБ

СОФИ. Г. Димитровэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академи—ороной эрдэмэй ехэ түбүүдэй нэгэн. Хүдөө ажахын үйлэдбэри эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулха, хүдөө ажахын үндэр баян ургаса үгэдэг шэнэ сортнуудые бии болгохо, үндэр бүтээсэтэй машинануудые зохёохо талаар эндэхи эрдэмтэд эршэмтэйгээр хүдэлнэ.

Газарай хүрьһэ һайжаруулха талаар академиин коллектив амжалтатайгаар хүдэлжэ байнхай. Виноградай тарилгые сүршэхэ бага хэмжээтэй авиационно шэнэ түхеэрэлгэ, газарай хүрьһэ элдүүрилхэ, үтэгжүүлгэ оруулха, пропашной ургамалнуудые тариха болон хүрьһэ нягталха шаргагалдаг машина мүн лэ эндэ бэлдэгдэнэ. Гадна академиин эрдэмтэд шэнэ, ехэ ашаг шэмэтэй үүлтэрэй малнуудые бии болгохо, ургамалнуудые химиин аргаар бог үбһэнһөө, хорхой шумуулһаа хамгаалха аргануудые амжалтатайгаар бэдэржэ олоо.

Хүдөө ажахын үйлэдбэритэй нягта холбоотойгоор ажалладагынь эрдэмтэдэй ажалда һайн нүлөө үзүүлнэ. Академиин коллектив болон тэрэнэй мэдэлэй эрдэм-шэнжэлэлгын институдууд 1972 оной турша соо научна болон техническэ 70 шухала асуудал шиидхээ. Ажахыда нэбтэрүүлэгдэһэн 29 дурадхалынь 350 миллион левэй сэнтэй экономическа ашаг үрэ үгэһэн байна.

Г. Димитровэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академи социалис оронуудай эрдэмэй түбүүдтэй холбоо барисаа байгуулаанхай. Нёдондо жэл академиин хүдэлмэрилэгшэд СЭВ-тэ харилсаатай 39, хоёр талын харилсаа холбооной 111 темээр эрдэмэй ажал ябуулга хэһэн байна. Болгариин эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд дүй дүршэлөө халан абалсахаяа бусад оронуудта айлшалан ошодог байна. Академиин 70 хүдэлмэрилэгшэ СССР-тэ мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн юм. Кубын, Польшын, Советскэ Союзай болон бусад оронуудай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд Г. Димитровэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академидэ эрдэмээ дээшэлүүлнэ.

«ТАТРА» — СОЦИАЛИС ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ ПРЕДПРИЯТИ

ПРАГА. Эндэ нээгдэһэн уласхоорондын «Прогресс—73» гэһэн выставкэдэ Чехословакиин дэлхэй дээрэ суута гараһан автозаводой зүйлнүүдые харахаяа ерэгшэдые «Татра» —социалис харилсаа холбооной предприяти» гэһэн үгэнүүд угтана. Иимэ үгэнүүдэй эндэ бэшэгдэһэниинь дэмы бэшэ. Юуб гэхэдэ, СЭВ-эй машина бүтээхэ саг үргэлжын комиссиин шиидхэбэринүүдэй ёһоор, ашаанай хүсэтэ автомобильнуудые бүтээн гаргаха талаар мэргэжэхэ даабари Чехословакида үгтэһэн байна. Копршивницэдэхи энэ һалбариин түрүү предприяти болохо автозаводто СЭВ-эй уласхоорондын инвестиционно банк үйлэдбэриеэ һэльбэн зохёохын болон үргэдхэхын түлөө мүнгэ урьһаар үгэһэн байна. Тиигэбэл 1980 он болотор «Татра» автозавод хоёр дахин олон автомобиль бүтээн гаргадаг болохо байна.

«Татрын» выставкэдэ табиһан олон тоото фото-зурагууд болон стендүүд автозаводые һэльбэн зохёохо талаар Копршивницэдэ мүнөө эхилһэн ехэ ажал тухай тодорхойгоор хөөрэнэ.

Заводой шэнэ шудхалгын цех энэ жэлдэ түрүүшынгээ продукци үгэбэ. Заводой барилгашад 1975 ондо ашаглалгада орохо кузнечнэ цех барижа эхилээ. Ойрын жэлнүүдэй турша соо кузов хабсаралгын хоёр шэнэ, турбан механическа цех ашаглалгада орохо юм. Ороной предприятинууд болон СЭВ-эй гэшүүн оронуудай промышленностиин бүтээһэн шэнэ станок болон автомат лининүүдэй ашаглалгада ороходо, «Татрын» автомобиль бүтээгшэд 1980 он болотор ажалайнгаа бүтээсэ хоёр дахин дээшэлүүлхээр хараална.

Ерэхэ түсэбтэ табан жэлэй дүүрэтэр «Татра» жэлдээ ашаанай 15 мянган ехэ автомобиль бүтээн гаргадаг болохо. Тэрэнэй хахадһаа ехэнхинь СЭВ-эй гэшүүн-оронуудта эльгээгдэхэ юм.

«МТЗ-гэй ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ АМЖАЛТАНУУД

БЕЛГРАД. Скопле хотодохи И. Броз Титын нэгэмжэтэ автомобиль бүтээдэг заводой («МТЗ») бүтээн гаргадаг продукциин 50 процентнь хилын саана худалдагдаха. Завод фрезернэ болон токарна станогууд, барилгын болон хүдөө ажахын техникэ, уһанай бүлүүр болон бусад техникэ арбаад орондо эльгээдэг юм. Энэ табан жэлэй дүүрэтэр (1975) предприяти үйлэдбэриингөө хэмжээе энэ жэлэйхиһээ хоёр-гурба дахин дээшэлүүлхэ байна.

Урдандаа предприяти анзаһа, түмэр хүрзэ, уһанай бүлүүр болон хүдөө ажахын машина, хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргадаг байһан юм.

Локомотивуудай тормозой түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилэн гаргажа эхилһэн 1952 он тус заводой түүхэдэ шиидхэхы шатань болоно. Тэрэ гэһэн сагһаа хойшо, завод элдэб янзын продукци олоор гаргадаг, станогууд, үйлэдбэриин техникэ, подьемнигуудые бүтээдэг болоһон ба үйлэдбэриин хэмжээн дээшэлһэн байна. 1966 ондо Штивтэ, Джорч-Петровто «МТЗ-гэй» бүридэлдэ хоёр предприяти ашаглалгада ороо, завод хилын саана эльгээхэ продукци бүтээжэ эхилээ һэн. «МТЗ» Югославиин машина бүтээлгын заводуудай бүлэ соо бүрин эрхэтэ гэшүүниинь болонхой.

ЭРХИМУУДТЭ ШАГНАЛНУУД БАРЮУЛАГДАБА

ГАВАНА. Кубын Матансас гэжэ провинциин 400 гаран таряашанай ажахынууд Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаба. Ороной түүхын шухала событи — Национальна восстаниин үдэрэй болохоёо байхада үйлэдбэридөө, һуралсалдаа, политическэ болон үзэл сурталлай талаар эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлгэдэ үндэр дүнгүүдые туйлаһан ажахынууд иимэ шагналда хүртэхэ азатай байба.

Таряашад — национальна ассоциациин гэшүүд — үндэр баян ургаса хураан абаха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна. Мачетеросуудай — саахарай тростник отологшодой 90 бригада «миллионернүүд» болонхой. Тэдэнэр миллион арробһоо дээшэ (1арроб 11,5 килограммтай адли) тростник отолһон байна. Кандидо Меренсио Гамбоа болон тэрэнэй юһэн нүхэд тухай алдар суу бүхы орон дотор таранхай. Тэдэнэр Национальна герой гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Кубын таряашан революциин илан мандаһанай һүүлээр эрдэм мэдэрэлээ дээшэлүүлдэг, гүрэнэй хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болонхой. Бүхы зургаан провинцида хүдэлмэришэн-таряашадай факультедүүд, курсанууд болон кружогууд хүдэлдэг. Тэдэнэр оронойнгоо түүхэ болон мүнөө үеын байдал шудалдаг. Агууехэ Октябриин социалис революциин материалнуудтай, тэрэнэй вождь В. И. Ленинэй намтартай танилсадаг.

(ТАСС).

Советскэ Союз — Баруун Европо гэһэн газопроводой барилга Чехословакиин газар дээрэ хэгдэжэ байна. Энэ газай сорго хоолойн мянган километрынь Чехословакиин дэбисхэр дээгүүр татагдаха юм. Барилгашад абаһан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэн, олохон участогуудта хүдэлмэреэ болзорһоонь уридлаһан байна. Баруун-урагшаа —ФРГ-гэй хилэ тээшэ хоолой сорго һуулгалта дүүрэжэ байна (зураг харагты).

ЧТК-ТАСС-ай фото.

УРАН ГОРН ХАНХИНАНА

Фоторепортаж

МАНАЙ Эхэ орон дотор эгээл хүндэтэй хүнүүдэй тоодо үхибүүд ородог гээ һаа, алдуу болохогүй. Тиигээдшье дэлхэйн ажалшан арадай агуу багша Владимир Ильич Ленин иигэжэ хэлээ һэн: «Үхибүүд — ажабайдалаймнай сэсэгүүд». Үнэхөөрөөшье манай гүрэн түрэ эдир үетэндэ айхабтар ехэ анхарал хандуулжа, һургуули, санатори, амаралтын байшан, пионернүүдэй лагерьнуудые олоор барюулна ха юм.

Мүнөө жэлдэ Буряад оронойнмнай гушан таба мянган үхибүүд пионернүүдэй лагерьта амаржа байна. Үхибүүдэй амаралтада гэжэ нэгэ хахад миллион түхэриг табигдаһан байна.

Хамар Дабаанай гоё һайхан хормойдо, Сурхайта нуурай үзэсхэлэн эрьедэ Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэдэй үхибүүд мүнөө амаржа байна.

Сурхайта нуур тухай дуулаагүй хүниие Улаан-Үдэ хотодо олохонь бэрхэтэй. Эндэ хотын ажалшад ерэжэ олоороо амардаг, сүлөөтэй сагаа хүхюунээр үнгэргэдэг байна.

...Үглөөгүүр эртэ. Манан сооһоо хөөрэн гараһан наран Сурхайта нуурай жэжэхэн долгин дээгүүр алтан элшэеэ сасаба. Тойроод хон жэн байһанаа гэнтэ дуутай шуутай болошобо. Нуурай эрьеын үндэр гэрнүүдэй хажууда уран горн урматайгаар ханхинажа, үглөөнэй дохёо татаба хэбэртэй. Гэрнүүд сооһоо үхибүүд олоороо гүйлдэн гарана. Зарядка хэжэ, нэгэ хэды гүйлдэһэнэй һүүлээр нуурай эрьедэ тэдэнэр ерэнэ.

Иигэжэ «Сибиряк» гэжэ пионернүүдэй лагериин ээлжээтэ үдэр эхилбэ ха юм.

Эндэ амаржа байхада зохид даа. Сүлөөтэй саг олдохогүй шэнги. Һаяхан уран эдиршүүл Сэлэнгын аймагаар аяншалжа ерээ. Тэдэнэр Новоселенгинск тосхон ошожо, декабрист Н. А. Бестужевай хүүр дээрэ сэсэгүүдые табяа, Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгые хараа. Уран эдиршүүлэй табиһан концертые барилгашад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Энэ лагерьта нилээд олон кружок хүдэлнэ: уран һайханай, радиодо дуратайшуулай, уран гартанай, интернациональна хани барисаанай клуб, спортын, хореографиин, библиотекын.

Бороо орожо байтараа намдаад, үүлэнэй саанаһаа наран шагааба. Загаһа барихa дуратайшуул нуур тээшэ гүйлдэнэ. Бороогой һүүлээр загаһан һайнаар татадаг ха юм.

Аяншалгада гаража, түрэл нютагаа шэнжэлхэ, гоё һайхан байгаалитайнь танилсаха дуратайшуул һубарисалдан хүдөө гарана. Тэдэнэй нюрганда — үргэбшэнүүд, сай, эдеэ шанаха амһарта, тогоон.

Мүн эндэ ондоошье һайндэрнүүд болодог. Жэшээлхэдэ, ород арадай үльгэр онтохоной үдэр ехэл һонирхолтой байба. Эндэ үхибүүд олоороо сугларжа, пионервожатанарай хүтэлбэри доро ехэ зохид хөөрэлдөөн эхилнэ. Хэн ямар онтохо мэдэхэб, хэн ямар дуу, оньһон үгэ, таабари сээжэлдэнхэйб? — эндэ элирэн гарана.

Һаяхан энэ лагерьта сэрэгшэд айлшалан ерээ. Сэрэгэй-спортивна «Зарница» наадан һонирхолтойгоор үнгэрөө. Энэ наадада пионернүүдэй отрядуудай бүхы түлөөлэгшэд хабаадалсаба.

...Гранатанууд шангаар тэһэржэ, автомадууд нижаганалдана. Сэрэгэй хүбсаһа үмдэһэн, автомат буунуудые хүзүүндээ үлгэһэн эдир хүбүүд «ура» хашхаралдан, «дайсанай» бэхижүүлгэдэ дорюунаар добтолно.

«Байлдаанай» һүүлээр эдир сэрэгшэд амархана һууба. Эгээл энэ үедэ автомат буу түргэн задалха, хабсаргаха һорёон эхилбэ. Орёо оньһотой автомат буүе зарим хүбүүд хорин табан секундын туршада задалаад, дүшэ нэгэн секунда соо тэрэнээ хабсаргаадхина.

«Сибиряк» лагерьта хүхюутэй даа. Уншаха гээ һаашни, эндэхи библиотекэдэ ном олон. Спортын талаар мүрысөөн үнгэргэгдэнэ. Шатарай хюлгэ дээрэ тулалдаан болоно.

Иигэжэ Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой хүдэлмэришэдэй үхибүүд Сурхайта нуурай эрьедэ хүхюунээр амаржа байна. Зунай амаралтын үедэ мянга хоёр зуу гаран үхибүүд эндэ амарха юм.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Барабаанай һүртэ наяраан доро «Зарница» наадaнай харалга эхилбэ. 2. Батор Лопилов автомат бууе хорин табан секундын туршада задалаад, дүшэ нэгэн секунда соо хабсаргана. 3. Эдир загаһашан Игорь Гостев мүнөөдэр яһала олзотойхон. 4. Эдир аяншад замдаа гарана.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

БАГА ГОЛ МҮРЭНҮҮДЭЙ УҺА СЭБЭР БАЙЛГАХА

Десна хадаа СССР-эй Европодохи хубиин үзэсхэлэн гоё мүрэнүүдэй нэгэн юм. Россин Федерациин ба Украинын газар дээгүүр тэрэ хоёр зуугаад горхоной уһа суглуулаад, 1187 километр зам гаталжа, Киевһээ тээ дээхэнүүр Днепртэ шудхадаг. Десна уһанай эгээн мэдээжэ харгы зам удаан саг соо байһан.

Теэд һүүлэй арбаад жэлэй турша соо Десна ехээр шэргээ. Тэрэнэй эхэнэй хубинь хатаһан байна. Эрье шадараарнь модо ехээр отолһон дээрэһээ уһаниинь шэргэнэ. Тиигэжэ Деснагай бассейн соо олон жалганууд бии болоо. Нуралгаһаа болоно, жэл бүри 3 миллион дүрбэлжэн метр элһэ хайр, шабар Деснагай һалаа һаба руу ороно.

Гидротехническэ түхеэрэлгэнүүдэй тааруулан тодхогдоогүй дээрэһээ Деснагай бассейндэхи бишыхан гол мүрэнүүд шэргэнэ гээшэ. Хэдэн арбаад жэлэй саада тээ Деснада урдан ородог горхон бүхэндэ юрын түхеэрэлгэтэй тээрмэнүүдэй хаалта байһан юм. Сагай ошохо бүри тээрмэнүүд хэрэггүй болоо. Бишыхан горход дээрэхи хаалта һандаран һалаа, теэд тэдэ уһанай урадхал тааралдуулгада тон хэрэгтэй байгаа бшуу. Гадна, хүгжэжэ байгаа мал ажалда, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэдэ, уһалуурида уһан ехээр гаргашалагдадаг болоо. Энэнь мүн лэ бишыхан горходой уһанай шэргэхэдэ нүлөөлһэн байна.

Деснагай бассейнэй иимэ байдалаар һанаагаа зобожо, байгаали хамгаалгын Бүхэроссин бүлгэмэй Брянска областной совет ба географическа бүлгэмэй областной отделени бишыхан горходой уһа нэмээхэ ба ариг сэбэр байлгаха талаар бүлэг түсэб табихые дурадхаба. Энэ үүсхэлыень нютагай зон үргэнөөр дэмжэһэн байна. Областиин бүхы районуудта комиссинууд эмхидхэгдээ. Тэдэ комиссинууд эрдэмтэд, мэргэжэлтэд, гидро-хүдэлмэришэд болон байгаалиие хамгаалгын бүлгэмэй эдэбхитэдһээ бүридэнэ. Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта тэдэнэр нютагай гол горходые шэнжэлжэ үзөөд, хаана хуушан хаалтануудые һэргээхэ, хаана шэнээр бариха, сөөрэм байгуулха, эрье дээгүүрнь модо һуулгаха хэрэгтэйб гэжэ элирүүлээ.

Тиин хамтын түсэб табигдажа, 1968—1975 онуудай турша соо колхоз, совхозуудай туһаламжаар уһанай урадхал тааралдуулха 261 хаалта бариха, 3200 гектар хэмжээтэй сөөрэм тогтоохо, гол горхоной эрье ба жалгануудые зубшуулан 3110 гектар талмайда модо тариха гэжэ хараалагдаа.

Хамтын хүсэ нэгэдүүлэн элсүүлхын, предприяти ба ажахынуудта туһаламжа хүргэхын тула облгүйсэдкомой дэргэдэ түсхай комисси эмхидхэгдээ. Россин Федерациин ба Украинын республикын газар дээгүүр Деснагай урдадаг 8 областиин түлөөлэгшэдэй хабаадалгатай конференци үнгэргэгдөө. Конференци дээрэ залан хүтэлбэрилхэ комитет байгуулагдажа, КПСС-эй Брянска областной комитедэй нэгэдэхи секретарь М. К. Крохмалев тэрэнэй түрүүлэгшээр һунгагдаһан байна.

Түрүүшын дүнгүүд. Брянска областьдо 152 хаалта баригдаа. Энэнь бишыхан гол горходой уһа нилээд нэмээжэ, 12,5 миллион дүрбэлжэн метрһээ ехэ уһанай нөөсэ байгуулха арга олгоо. Барилгын гаргаша 1 миллион 330 мянган түхэриг болоо. Горходой ба жалга шадарай 4,2 мянган гектар талмайда модон таригдаа, 20 мянган гектарай элһэн бэхижүүлэгдээ.

Эдэ хэмжээ ябуулгануудай экономическа аша үрэнь ойлгосотой. Стародубска районой «Красный Октябрь» совхоздо Бабинец горхон бии юм. Хоёр-гурбан жэлэй саада тээ тэрэ арай гэжэ харагдадаг байгаа. Харин мүнөө баригдаһан хаалтын ашаар уһаниинь нэмээ. Уһанай гүнзэгырхэдэ загаһа табиһан байна. Тиигэжэ түрүүшынгээ жэлдэ совхоз загаһа худалдажа, 15 мянган түхэр[...] гэй олзо. Удаадахи жэлдэ[...] энэ олзо доходынь гурба дахи[...] дээшэлһэн байна. Хаалга ба[...]рилгын гаргаша харюулагдаа.

«Ударник» колхоз хаал[...] барилгада 56 мянга шахуу тү[...] хэриг гаргашалаа. Тиин шэр[...] гэжэ байһан Каташинка гор[...]хон дахяад уһатай болоно, 11[...] гектар талмайда сөөрэм тог[...]тоогдоо. Тэрэнэй эрье дээр[...] 1000 толгой эбэртэ бодо ма[...]лай уһалууриин бэлшээри эм[...]хидхэгдэнэ. Мүн баһа уһалуу[...]риин овощ ургуулха хэра[...] һайжаруулагдана. Хаалт[...] уһалууриин түхеэрэлгэ бари[...]гада, уһа бүлүүрдэхэ станц[...] худалдан абалгада ба тэрэни[...] хабсаргалгада гаргашалагд[...]һан гаргашань ажахын эд[...] һалбаринуудай олзо доходой[...] ашаар хоёр жэл соо харюулаг[...]даха. Болбосон түхэлтэй бол[...]гогдоһон уһан колхознигуу[...]дай амархадашье хэрэгт[...] байха.

Иимэ ажал хүдэлмэри га[...]сал Брянщинада бэшэ, мү[...] Деснагай дэргэдэхи бусад об[...]ластьнуудта хэгдэнэ, Тульск[...] Орловско, Черниговскэ, Сумск[...] болон бусад областьнуудай би[...]шыхан горход дээрэ мүн [...] шэнэ сөөрэмүүд тогтоогдоно.

Николай ДОКУЧАЕВ.

(АПН).

ТОБШОХОНООР...

✪ РОСТОВ-НА-ДОНУ хотодо залуушуулай бүхэсоюзна түгэсхэлэй наадан дүүрэбэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ эхилһэн залуушуулай энэ наадада 18 миллион шахуу спортсменүүд хабаадалсаһан байна. Харин түгэсхэлэй мүрысөөнүүдтэ 6183 хүбүүд, басагад хабаадалсажа, Олимпиин наадaнай программын 25 зүйлөөр мүрысэбэ. Һонирхолтой энэ наадада бүхэсоюзна юһэн рекорд тогтоогдобо. Мүн эдиршүүлэй дэлхэйн гурбан рекорд дабтагдаһан байна. Тиихэдэ 36 спортсмен СССР-эй спортын, хоёрынь уласхоорондын классай мастерай нормо дүүргэбэ.

Мүрысөөнэй дүн гаргахада «Динамо» бүлгэмэй спортсменүүд түрүү һуури эзэлбэ. Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй, «Буревестник» бүлгэмэй командaнууд удаадахи һууринуудые эзэлһэн байна.

✪ ҺУР ХАРБААН. Франциин Гренобль хотодо һур харбалгаар үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ Киевэй Виктор Сидорук дэлхэйн эрхимэй эрхим чемпион гэһэн нэрэдэ хүртэбэ. Тэрэ дүн хамтадань 2185 очко абажа, түрүү һуури эзэлээ. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа 2204 очко абаһан Америкын Линда Майерс гэгшэ эзэлээ. Дэлхэйн чемпионка, Москвагай Эмма Гапченко, дэлхэйн рекорд тогтооһон Львовой Валентина Ковпан гэгшэд гурбадахи, хоёрдохи һуури эзэлбэ. Командaнууд хоорондын дүн гаргахада, СССР-эй эхэнэрнүүдэй, эрэшүүлэй командaнууд нэгэдэхи, хоёрдохи һуури эзэлһэн байна.

✪ ФУТБОЛ. СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн ээлжээтэ наадaнай үнгэргэгдэхэдэ, түрүү һуурида ябаһан Ереванай «Арарат» команда Днепропетровскын «Днепр» командада 1:1 (4:5) гэһэн тоотойгоор шүүгдэшөө. Мүн үнгэрэгшэ жэлэй чемпион Ворошиловградай «Заря» Донецкын «Шахтер» командада 1:3 гэһэн тоотойгоор шүүгдэбэ. Ростов-на-Дону хотын СКА, Киевэй «Динамо» командaнуудай дунда үнгэргэгдэһэн наадан 90 минутын туршада 1:1 тоотойгоор дүүрэһэн байгаа.

Харин арба нэгэ метр[...]ялын бүмбэгын сохигдохо[...] футболистнууд аяар 26 [...] хин бүмбэгэ сохихо баат[...] болоо. Эндэ Ростовой футбо[...]листнууд мэргэн бай[...] айлшадаа 10:9 гэһэн тоото[...] гоор шүүжэ, нэгэ очко өөр[...] төө бэшүүлһэн байна. Бус[...] командaнууд иимэ тоото[...] гоор наадаа гэбэл: Спарт[...] —ЦСКА—2:2 (3:5), «Кар[...]паты»—«Динамо» (Тбили[...]си)—1:3, «Зенит»—«Дина[...]мо» (Минск)—1:1 (7:6), «Ди[...]намо» (Москва)—«Кайрат[...]» —1:1 (3:4), «Торпедо»—«Пахтакор»—1:0;

✪ БАСКЕТБОЛ. Эдиршүү[...]лэй дунда Европын түрү[...] һуури эзэлхын түлөө үнгэр[...]гэгдэһэн мүрысөөндэ СССР-[...]эй эдиршүүлэй баскетболист[...]нууд эрхимээр наадажа, а[...]тан медальнуудта хүртэба.

(ТАСС).

АЖАЛШАДАЙ ЗАХИЛААР

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангадаг Бэшүүрэй комбинадта элдэб мэргэжэлтэд хүдэлдэг. Тэдэнэй нэгэ заримаинь хүн зоной захилаар сабхи, гуталнуудые оёхоор мэргэжэнхэй.

С. К. Перелыгин, Ф. М. Разуваев сабхи болон элдэб гуталнуудые эндэ оёжо эхилһээр 25 жэл шахуу болоно байна. Олон жэлдэ үнэн сэхээр, оролдосотойгоор ажалладаг эдэ сабхишад захилшадайнгаа зүгһөө саг үргэлжэ магтаалда хүртэжэ байдаг.

Гуталнуудые оёлгоор мэргэжэһэн Т. Д. Мухеашвилиин ажал хүдэлмэри тухай онсо тэмдэглэмээр. Тариэль Дмитриевич комбинадта хүдэлжэ эхилһээр гурбан жэл шахуу болоно байна. Энэ үе соо эрэ, эхэнэрэй модельнэ гуталнуудые олоор, шанар һайнтайгаар оёжо, ажалшадай дунда хүндэтэй болонхой. Мухеашвилиин оёдог гуталнуудынь шанарайнгаа талаар фабрикада оёдог гуталнуудһаа юугээршье илгардаггүй. Тиимэһээ элдэб гутал оюулагшад Тариэль Дмитриевичэй хэһэн ажалые үндэрөөр сэгнэдэг юм.

Мастер Мухеашвилиин ажалда оорынь һамган Тамара Полосских саг үргэлжэ туһалжа байдаг. Эдэ хоёр гутал оёлгоор табан жэлэйнгээ даабарине 2 жэл соо дүүргээ.

Тариэль Дмитриевич оролдосотой бэрхээр хүдэлдэгэйнгөө түлөө коммунис ажалай ударник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

М. АШИРОВА.

САГАЙ УЛАРИЛ

Үнгэрһэн хоногой турша[...] Сэлэнгэ мүрэнэй уһан доо[...]шоо орожо байһаар. Хоно[...]гой туршада Новоселенгинск тосхон шадар мүр[...]нэй уһан 33 сантиметрээр хороһон байна. Тинхэдэ Улаан-Үдэ шадар үглөөнэй 10 часта 43 сантиметрээр хороо гэхэ гү, али 347 сантиметрэй тэмдэгтэ хүр[...]бэ. Мүн Кабанскын аймагай Никольск шадар—40, Мурзино—16, Кабанск тосхондо 41 сантиметрээр хоробо.

Эдэ үдэрнүүдтэ ороһон хура бороо, аадар Сүхэ голой уһа үшөө нэмээжэ за[...]халба. Хоногой туршада 10—20 сантиметрээр уһан хөөрэһэн байна.

Мүн Хёлго, Үдэ, Баргажан голнууд үнгэрһэн һүниин туршада 5—10 сантиметрээр нэмэбэ.

Зэдэ голой уһан татаһаар[...]

Үсэгэлдэр үдэрэй дүрбэ[...] часта Улаан-Үдэ шадар Сэлэнгэ мүрэнэй уһан 335 сантиметр болоһон байба.

Мүнөөдэр, үглөөдэр, республика доторнай бага зэр[...]гэ үүлэтэй байха, зарим нютагуудта хура бороо, аадар орохоор хүлеэгдэнэ. Баруун-урда зүгһөө секундын 5—9 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадар 15—22, Улаан-Үдэ хотодо үдэртөө 26—28, һүниндөө 13—15 градус дулаан болохоор хараалагдана.

Августын 3—4-нэй үдэрнүүдтэ республикын урда, Байгал шадарай аймагуудта хура бороо, аадар орохо, Баруун зүгһөө секундын 3—7 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 11—16, үдэртөө 34—29 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Н. АФОНИНА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин директор.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

СОФИ

Москвада зарлагдаха конгрессые угтуулан

ТАСС

«Бүтэмжэтэй, залан сэхэ политика Советскэ Союзай бэелүүлһэнэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй ехэ оролдолго гаргаһанай, социалис оронуудай ба түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэнэй туһаламжа, дэмжэлгын ашаар Европо түбидэ ехэ хубилалтануудай болоно байһан оршон байдалда эб этэй байха дуратай хүсэнүүдэй бүхэдэлхэйн конгресстэ бэлэдхэл хэгдэнэ, — гэжэ Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй гэшүүн Г. Пиринский «Работническо дело» газетын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ. — «Хүйтэн дайнай» үе үнгэржэ, эб найрамдал ба харилсаа холбоо хүгжөөхэ талаар ехэ хубилалтанууд болоно байна».

ВАРШАВА

СЭВ-эй ШИИДХЭБЭРЕЭР

ТАСС

Хэмэл утаһаар барилгын плитануудые үйлэдбэрилэн гаргаха табан завод Советскэ Союзда 1975—1976 онуудта барижа үгэхэ гэһэн хэлсээе Польшын гадаадын худалдаа наймаанай «Полимекс-Цекоп» гэжэ нэгэдэл, Советскэ Союзай «Техно промимпорт» гэжэ нэгэдэл баталба. Хэлсээнэй үнэ 40 миллион тухай валютна злотых болохо юм.

Экономическа Харилсан туһалалсалгын Соведэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр, Польшын Арадай Республика барилгын плитануудые үйлэдбэрилэн гаргаха машина, түхеэрэлгэнүүдые бүтээдэг мэргэжэлтэй болоно байнхай. Эдэ шэнэ материалнууд дулаа табихагүй материал болгогдон, барилгада үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Иимэ плитануудые үйлэдбэрилгын үнэнь хямда хүнгэн юм.

СОФИ

Хөөрэлдөөнүүд эхилбэ

ТАСС

Хоёр ороной хоорондо дипломатическа харилсаа тогтоожо, посольствонуудаа эльгээлсэхэ тухай Болгариин ба ФРГ-гэй хоорондын даб дээрэхи хөөрэлдөөнүүд Бонндо эхилбэ гээд БТА агентство мэдээсэнэ.

МҮНГЭНЭЙ ҮНЭ СЭН УНАНА

Мүнгэнэй үнэ сэнгэй уналга, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэрэлгэ — эдэ бүхы эрхэ нүхэсэлнүүд капиталис оронуудтахи байдалай юрын шэнжэ болонхой.

Валютна биржэнүүдтэ американ доллароо, мүн Англиин фунт стерлингын ба США-гай валютатай нягта харилсаа холбоотон бусад валютануудай үнэ сэн таһалгаряагүй унажа байһаар. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн неделиин эхиндэ Франкфурте-на-Майне хотодо нэгэ доллар ФРГ-гэй 2,30 маркатай адли байһан һаа, неделиин һүүл багта 2,27 болотороо унаһан байна. Энэ биржэдэ фунт стерлинг 5,79-һөө 5,66 марка болотороо унаа. Биржын хүдэлмэрилэгшэдэй һанамжын ёһоор, мүнөө үедэ Англиин валютада ямаршье найдабаригүй болоод байнхай.

Цюрихэй биржэдэ долларой үнэ сэн Швейцариин 2,81 франкһаа 2,77 франк болотороо буугаа. Бельгиин, Голландиин ба Баруун Европын бусад оронуудай биржэнүүдтэ американ ба англи валютануудай үнэ сэн мүн лэ иимээр унаа.

«Мүнгэнэй үнын уналга мүнөө үедэ эгээн лэ хүндэ хүшэр асуудал болоно», — гэжэ экономическа харилсаа холбооной ба хүгжэлтын эмхи (ОСЭР) тобшолол хэбэ. Тус эмхи капиталис 24 гүрэниие, тэдэнэй дунда США-е, Европодохи «юрэнхы дэлгүүртэ» хабаатай оронуудые, Японие, Австралие, Швейцарие нэгэдүүлдэг юм. Фунт стерлингын үнын унаһанһаа Англиин экономико хангалтагүй байдалда орожо байна гээд Англиин «Гардиан» газетэ тэмдэглэнэ. Орон дотор мүнгэнэй үнын унаһан дээрэһээ юумэнэй сэн хүндэрнэ гээд газетэ бэшэнэ.

Мүнгэнэй үнын уналгые зогсоохо һэдэлгэ гаргажа, Англиин банк дары хэмжээ абажа, олон арбаад миллион саарһан мүнгэ хэрэглэмжэһээ болюулһан байна. Теэд энэньшье валютна дэлгүүрнүүдтэ нүлөө үзүүлээгүй.

Һүүлэй гурбан жэлэй турша соо Англиин фунт стерлингын үнэ 21 процентээр доошолоо, харин тиихэдэ энэ үе соо эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн 34,1 процентээр хүндэрһэн байна. Японой премьер-министрэй канцеляриин баримтануудай ёһоор, орон дотор юумэнэй үнэ сэн байгша оной апрель һарада —10, майда—11,3, июньдэ—11,6, июль һарада, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 12,2 процентээр хүндэрһэн байна.

1972 оной июнь һараһаа энэ жэлэй июнь болотор орон дотор юумэнэй үнэ сэн дунда зэргээр 7,4 процентээр хүндэрөө гээд Франциин Экономикын, финансын министерство мэдээсээ. США-гай Ажалай министерствын баримтануудай ёһоор, энэ жэлэй түрүүшын зургаа һарын турша соо орон дотор юумэнэй үнэ сэн 8 процентээр дээшэлһэн байна. Байгша оной түрүүшын хахадай турша соо Германиин Федеративна Республикада, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, юумэнэй үнэ сэн 7,3 процентээр нэмээ.

АФИНА

Грецидэ референдум үнгэргэгдэбэ

ТАСС

Конституци хубилгаха тухай асуудалаар июлиин 29-дэ Грецидэ үнгэргэгдэһэн референдумэй даб дээрэхи дүнгүүд соносхогдоо. Тиихэдэ республика байгуулха, Г. Пападопулосые президентээр һунгаха гэжэ хараалһан байна. Референдумдэ хабаадагшадай 80 гаран процентнь хаанай засаг усадхажа, Грецие республика болгохын түлөө дуугаа үгөө гээд Дотоодын хэрэгүүдэй министерство соносхобо. 1967 оной апрель һарада болоһон сэрэгэй урбалтын һүүлээр тогтоогдоһон мүнөөнэй захиргаанай толгойлогшо Георгиос Пападопулос — республикын президент, Грециин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ахамад командалагша генерал О. Ангелес вице-президент болоо.

Хүн бүхэн референдумдэ хабаадаха уялгатай байгаа. Тиимэһээ һунгагшадые хашалгын оршон байдалда референдум үнгэрөө. Правительствада ороогүй партинуудай һанамжаар, энэ референдум Грецидэхи мүнөөнэй захиргаанай хуулита байһыень элирхэйлэн харуулхые зонхилхы хунтын оролдоһон ябадал болоно дүүрэээ.

НЬЮ-ЙОРК

АМЕРИКАН КОСМОНАВТНУУДАЙ НИИДЭЛГЭ

ТАСС

«Скайлэб» гэжэ станциин оньһон түхеэрэлгэнүүдые хүдэлгэжэ, научна шэнжэлгэнүүдые хэлгэдэ тэрэниие бэлэн болгохо хүдэлмэреэ американ космонавтнууд А. Бин, О. Гэрриот, Дж. Лусма июлиин 29-дэ үргэлжэлүүлбэ. Замбуулинай онгосонуудые жолоодон хүтэлбэрилдэг Хьюстондэхи түбһөө мэдээсэһэнэй ёһоор, эдэ хүдэлмэринь программаар хараалагдаһанһаа удаанаар хэгдэнэ. Юундэ тиигээб гэхэдэ, үнгэрэгшэ субботодо «Апполон» гэдэг замбуулинай онгосо сооһоо станци руу ороһонойнгоо һүүлхэнээр космонавтнуудай, «досоо бөөгнэржэ» захалһан байгаа. Ниидэлгые залан дабшуулдаг медицинскэ хүтэлбэрилэгшэ П. Быокененэй хэлэһэнэй ёһоор дэгдэн хөөрэһэн түрүүшын 1—2 хоногой турша соо толгойгоо эрьехэ, досоогоо бөөгнэрхэ ушар үзэгдэдэг байна. Тиимэһээ энээндэ «һанаагаа ехээр зобоһоной» хэрэггүй.

Космонавтнуудай бэеын муушаг байһан дээрэһээ июлиин 30-да тэдээндэ амаралта үгтөө.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: РСФСР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин материалнууд. «Тэжээл бэлэдхэлгэ—габшагай ажал» — суглуулбари. ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: Н. В. Подгорный М. С. Соломенцев гэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: РСФСР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин материалнууд. «Шэнэ жанр хэрэглэхын урда тээхэнэ» —А. Бальбуровай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Залуушуулай бүхэдэлхэйн X фестиваль. Элдэб һонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

19.00 — Дамжуулгын программа. 19.05 — «Зохёон байгуулгын эхин» — һурагшадта зорюулагдаһан телеочерк. 19.25 — «Фермэ бүхэндэ — элбэг тэжээл» гэһэн дамжуулга. 19.45 — Телепанорама. 20.05 — Хүгжэмтэ забһарлалга.

«Орбита» харуулна:

20.15 — «Поклонись огню» — уран һайханай фильм. 21.45 — «Хүгжэм зохёолго» — телевизионно хүгжэмтэ фильм. 22.30 — **Үнгэтэ телевидени.** Берлиндэ болоно байһан залуушуулай ба студентнэрэй бүхэдэлхэйн X фестиваль. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36,63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолабораторная — 33-61.

● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-04535. Заказ № 00444